

DAPHNE II

Making the Invisible visible - Att göra det osynliga våldet synligt

**Lokal rapport från Uppsala kommun, Vård och
Bildning, Individ och familjeomsorgen
Tema "Barn som bevittnat våld"**

2008

Förord

Vi vill rikta ett stort tack till alla er som på olika sätt bidragit med kunskaper och synpunkter inom detta stora och svåra område som berör barn som bevittnat våld. Tack till er som deltagit i referensgruppen som varit kopplad till projektet. Tack till alla er professionella som arbetar med barn och ungdomar och som tog er tid att besvara vår enkät. Tack också till er som deltog i våra intervjuer. Med hjälp av er alla har vi kunnat göra området med våld inom mer välbeställda och väletablerade familjer något mindre osynligt särskilt med hänsyn till hur barn påverkas.

För projektgruppen
Yvonne Schantz

Projektgruppen: Birthe Fridh och Gunilla Norman Gamla Uppsala barn och ungdomsenhet
Lillemor Bränn och Karin Hagerell Trappan

Innehållsförteckning

Sammanfattning	5
Bakgrund, Uppsalas deltagande, syfte, frågeställningar och, definitioner	6
Bakgrund	6
Uppsalas deltagande	7
Syfte med projektet	7
Frågeställningar	8
Definitioner av begrepp	8
Barn	8
Att bevittna våld	8
Våld i familjen	8
Osynlighet	8
Metod	9
Kvantitativ och kvalitativ metod	9
Etiska överväganden	9
Enkätstudien	10
Tillförlitlighet	10
Intervjustudien	10
Tillförlitlighet	11
Tidigare forskning	11
Tidigare forskning om barn som bevittnat våld	11
Att forska om och med barn - Barnperspektiv	11
Problemets omfattning	12
Teoretiska utgångspunkter	12
Teoretiska utgångspunkter när det gäller antaganden om våldets orsaker	12
Bristande jämställdhet	12
Manlig dominans och kvinnlig underordning	13
Holistiska förklaringsmodeller	13
Barns förhållningssätt till våld i hemmet	13
Utveckling i Uppsala och Sverige under projektiden	14
Viktiga händelser	14
Lagstiftning i Sverige	14
Socio-ekonomiska förhållanden i Uppsala	15
Handlingsplan för kvinnofrid, Uppsala kommun (2007)	15
Lokala aktiviteter i projektet	15
Referensgrupp	15
Kontakt med kvinnliga nätverk	15
Konferens juni 2007 i Uppsala	16
Resultatredovisning	16
Resultatredovisning av enkätstudien	16
Respondenternas yrkesområden, yrkeserfarenhet samt arbetsområden	17
Uppskattad omfattning av barn som bevittnat våld	18
Utbildning	18
Familjevåldets osynlighet	19
Hur man hanterar ärenden där man misstänker att barn från en välbeställd familj bevittnat våld	22

Särskilda problem förknippade med att barn/ungdomar från välbeställda familjer bevitnat våld	23
Behov av stöd och hjälp	23
Sätt att nå barn och unga och deras mödrar	24
Sätt att uppmärksamma och stödja	24
Kända stöd och hjälpinsatser	25
Övriga kommentarer	25
Sammanfattning av enkätstudien	26
Enkäten i England	30
Resultatredovisning av intervjustudien	30
Intervjudeltagarnas yrkesområden	30
Vad är våld	30
Samtal och undervisning om våld	30
Våldets omfattning	31
Samtal med barn och unga om våld	32
Hantering när barn berättar om våld	32
Kännedom om stöd och hjälp	33
Behov av särskilda stöd och hjälpinsatser	34
Övriga synpunkter	34
Sammanfattning av intervjustudien	35
Slutsatser från enkät- och intervjuundersökningen	37
Rekommendationer inför framtiden	39
Utbildning omkring familjevåld till professionella som arbetar med barn/unga	39
Informationsinsatser behövs på bred front	39
Samverkan mellan myndigheter	39
Utarbeta modeller/utbildning för hur man kan ställa frågor till barn	39
Aktivera barnets sociala nätverk för att ge barnen ökat stöd.	39
Källförteckning	40
Referenser	40
Offentligt tryck	41
Bilaga 1 Enkätfrågor	41
Bilaga 2 Struktur för intervjufrågor	41
Bilaga 3 Brev till enkätstudien	41
Bilaga 4 Brev till kvinnoorganisationer	41

Sammanfattning

Uppsala kommuns individ- och familjeomsorg (IFO) ansvarade för temat Barn som bevittnat våld i välbärgade, väletablerade familjer i EU-projektet Making the Invisible Visible. Syftet var att undersöka och dela erfarenheter omkring hur barn och unga som bevittnar våld i sin familj i ekonomiskt välbeställda områden påverkas. Ytterligare ett syfte var att öka förståelsen för detta mer osynliga våld samt att utifrån våra resultat ge förslag till rekommendationer för hur professionella som möter dessa barn ska kunna ge stöd och hjälp till barnen och deras familjer. Den metod som valts för att undersöka detta är enkätundersökningar och intervjuer.

Den forskning som finns på området barn som bevittnat våld i sin familj rör barn mer allmänt. Vi har inte kunnat finna något som specifikt berör vår målgrupp barn från välbärgade, väletablerade familjer.

Vår avsikt var från början att genomföra en enkätundersökning riktad till elever i skola och därefter fokusgruppsintervjuer med personal i skolan; lärare, elevvård och skolläda. Av olika anledningar valde vi att överge den idén och utformade i stället en enkät riktad till professionella vars arbete är inriktat mot barn och unga. Intervjuer gjordes i grupp och enskilt med professionella och personer från frivilligorganisationer som i sitt arbete möter barn och unga. Enkäten genomfördes som en anonym webbenkät som besvarades av 142 personer. Intervjuer genomfördes med 44 personer.

De yrkeskategorier som besvarat enkäten är huvudsakligen personal från förskolor, skolor, hälsovårdspersonal samt behandlande såväl som utredande personal inom socialtjänsten. I intervjuerna har ovan nämnda personalkategorier förutom förskola deltagit.

I vår studie framkommer att många har arbetat länge inom sitt yrkesområde. Trots detta anser man att man har otillräcklig utbildning inom området familjevåld och okunskap om hur man bör handlägga ärenden där barn och unga bevittnat våld i sin familj. Det man främst saknar utbildning omkring är hur man tidigt kan upptäcka, se och förstå signaler och kring hur man kan samtala med barn för att barn ska våga berätta om vad som sker. Fler uttrycker en oro för att man kanske förvärrar för barnet om man tar upp frågan.

I vår studie framkommer att det främst är fysiska aspekter av våld som står i förgrunden när man diskuterar ämnet. Andra aspekter av våld såsom de psykiska, emotionella och ekonomiska verkar inte vara lika tydliga; några säger att man hellre vill använda ordet förtryck än våld.

Flertalet anser att familjevåld i mer välbeställda, väletablerade familjer är ett osynligt problem och ger många beskrivningar till varför man anser att det är så. Fasaden utåt, god verbal förmåga och möjligheter att dölja problematiken gör att det blir osynligt. Vidare anser man att det finns många fördomar kring att det är vanligare med våld i familjen i vissa typer av familjer, exempelvis i missbruksmiljö och hos psykosocialt utsatta familjer.

Utifrån vår studie är det svårt att uttala sig om hur vanligt det är att barn och unga bevittnat våld i mer väletablerade familjer. Av de barn och unga som man vet eller misstänker har bevittnat våld är det en liten andel som uppges komma från socialt väletablerade familjer. När man spontant besvarar frågan om hur man handlägger ärenden runt barn i våldsutsatta familjer säger de flesta att agerandet är detsamma vare sig det gäller en psykosocialt utsatt

familj eller en väletablerad familj. Vid en mer ingående diskussion visar det sig dock att man diskuterar mer med kollegor och ”rustar” sig på ett annat sätt om det gäller föräldrar med god social ställning.

En anledning kan vara att dessa familjer upplevs ha starkare försvar och förnekande av sin problematik. Det finns också inslag av skam och rädsla att förlora status hos dessa familjer. Flera anger detta som anledning till att man tycker att det är särskilda problem förknippade med att barn/unga från välbeställda familjer bevittnat våld. Man tycker att det är svårare att närma sig dessa familjer som kan vara starkt beroende av varandra. De riskerar statusförlust och det är vanligare i sådana familjer att barn inte blir trodda, eftersom det här i högre grad än annars är föräldrars ord som gäller.

En synpunkt som framkom i en intervju är att välbeställda kvinnor och deras barn kan ha levt längre med våldsproblematiken innan man söker hjälp och att därför både kvinnorna och barnen är något äldre när man väl söker hjälp. Det visar sig i studien att det finns ett stort behov av information och av att reflektera kring förekomsten av familjevåld på alla sociala nivåer. Man anser att frågan bör diskuteras mer på den offentliga arenan som exempelvis i media. Många goda förslag ges på hur man kan nå barn/unga och deras mödrar med information. Man når ut till en bredare grupp via förskolor, skolor, BVC och allmänna hälsovårdsinrättningar. Apoteksbesök och mammografiundersökningar ges också som något annorlunda exempel på tillfällen att nå denna målgrupp; även ungdomsmottagningar och idrottsföreningar nämns.

När det gäller stöd och hjälp till både barn och unga och deras mödrar känner många till vilka verksamheter som finns att tillgå. Men anmärkningsvärt är ändå att ca en fjärdedel av dem som besvarat enkäten inte känner till vilket stöd eller hjälp man kan få, vare sig som barn eller utsatt kvinna. I Uppsala finns många sådana verksamheter.

I vår studie framkommer att det finns ett stort behov av utbildning inom området familjevåld och särskilt när det gäller det mer osynliga familjevåldet i välbärgade, väletablerade familjer. Man anser att det finns särskilda problem förknippade med att barn och unga från dessa familjer bevittnar våld. Informationsinsatser behövs också på bred front via exempelvis media.

Riktlinjer behöver utformas i samverkan mellan förskola, skola och socialtjänst för hur man ska agera när man misstänker att barn bevittnar våld. Gemensamma utbildningsinsatser kan även vara ett sätt att finna modeller för hur man kan ställa frågor och ge stöd till barn och unga i det vardagsnära arbetet, så även för hur man kan hitta sätt att aktivera barnets eller den unges eget nätverk för att ge stöd.

Bakgrund, Uppsalas deltagande, syfte, frågeställningar och, definitioner

Bakgrund

I Surrey, England fann man i en undersökning från slutet av 90-talet att andelen kvinnor som uppgav att de varit utsatta för våld utgjorde en större procentandel än riksgenomsnittet. Surrey har den tredje högsta inkomsten per capita och den lägsta andelen kriminalitet i England. Man ansåg att en trolig förklaring till våldet kan vara kopplad till hög stressnivå hos familjer där

föräldrar är i karriären med framgångsrika välbetalda yrken. Det som förväntas i socialt utsatta områden är ofta förbisett i mer välbärgade områden. Surrey, Aosta i Italien och Uppsala ingår i ENSA(European Network for Social Authorities) ett nätverk där företrädare för kommuner i europeiska länder regelbundet träffas för att utbyta erfarenheter och frågor som rör det sociala området. I detta nätverk diskuteras även olika idéer till gemensamma projekt. Surrey önskade utforma ett EU-projekt där förekomst av våld i välbärgade familjer i områden i Europa med liknande socioekonomisk profil skulle undersökas.

Uppsalas deltagande

Upprinnelsen till individ- och familjeomsorgens i Uppsala engagemang i projektet Making the invisible visible var en FoU-rapport ” När pappa misshandlar mamma” (C. Hällberg, 2004). Barnens och ungdomarnas berättelser i rapporten illustrerar samhällets maktlöshet inför våld i hemmet. Barnen berättar om många problem i skolan och i kamratrelationer. Barnen beskriver vuxenvärldens svek. De vuxna blundar och upptäcker inte hur barnen har det. Det gäller både vuxna i det privata och i det professionella nätverket. Om barnen själva berättar om sin situation är det inte säkert att de blir trodda eller tagna på allvar. Inte något barn uttrycker förhoppningar om hjälp från utomstående.

Att bevittna våld i hemmet är ett trauma som starkt påverkar barn. Barnet blir känslomässigt övergivet och skyddslöst, eftersom det i den situationen förlorar bägge sina föräldrar; den ene i form av en hotfull angripare och den andre som skyddslöst offer. Våldet för med sig allvarliga konsekvenser och följdverkningar för barnen både i nutid och i framtiden.

Om man lever i en miljö där ingen benämner våldet blir våldsupplevelsen ogiltiggjord, det vill säga subjektivt försvunnen. När individen däremot kan dela sin upplevelse och få sin upplevelse bekräftad kan man nå ökad insikt; en giltiggörandeprocess (Leira 1990).

Skolpersonal har en nyckelfunktion då det är i skolan man möter i stort sett alla barn. Socialtjänsten kan inte ensam stödja alla de barn som lever i en miljö där någon form av våld mellan de vuxna förekommer. Det behöver finnas ett stödjande klimat på skolan; ett tillåtande klimat där barn kanske kan uttrycka och dela sina upplevelser och där skolpersonalen kan få stöd och handledning i att härbärgera barnens bekymmer. Många av dessa familjer har troligen ett nätverk som skulle kunna utnyttjas. Ett exempel på detta är när tsunami-katastrofen inträffade för några år sedan och det visade sig att de flesta barn hade ett nätverk som kunde hantera situationen utan att socialtjänsten behövde ingripa.

Den i rapporten ”När pappa misshandlar mamma” beskrivna upplevelsen hos barnen av vuxenvärldens bortvändhet och svek blev för mig och mina kollegor en startpunkt för vår medverkan i Daphneprojektet Making the Invisible visible. Vi ansåg att temat våldsutsatta barn i mer väletablerade familjer skulle kunna passa väl in i vårt arbete.

Syfte med projektet

- Att undersöka och dela erfarenheter omkring det osynliga familjevåldet i ekonomiskt välbeställda områden och väletablerade familjer
- Att öka förståelsen kring detta problem
- Att kunna ge rekommendationer för hur man kan hantera våld i familjer och i områden med denna socioekonomiska profil runtom i Europa

Frågeställningar

Hur kan man få fatt i det osynliga våldet? På vilket sätt kan man nå familjer och barn i våldsutsatta, väletablerade, välbeställda familjer? Hur stor är gruppen?

Behöver denna målgrupp särskilda stödinsatser och hur kan dessa barn/ungdomar ges stöd och hjälp? På vilket sätt kan socialtjänsten möta denna grupps behov av stöd och hjälp då socialtjänsten vanligen inte kommer i kontakt med välbeställda familjer?

Är det möjligt att förskola, skola och andra professionella verksamheter kan vara ett stöd för våldsutsatta barn i väletablerade familjer? Vad behöver personal i förskola, skola i sådant fall för stöd och/eller form av utbildning?

Definitioner av begrepp

Barn

Enligt FN:s definition alla människor under 18 år.

Att bevittna våld

Begreppet inbegriper att se, att höra alternativt att förstå att våld förekommer

Våld i familjen

Våld i familjen gäller i vår undersökning mäns våld mot kvinnor i nära relationer

Uppsala kommuns definition av våld (ur Handlingsplan för kvinnofrid)

”Med våld avses i handlingsplanen psykisk och fysisk misshandel, hot, sexuellt utnyttjande, sexuellt ofredande, våldtäkt, psykiska och ekonomiska kränkningar.”

En ytterligare definition av våld som vi funnit vara användbar är:

”Våld är varje handling riktad mot en annan person, som genom denna handling skadar, smärftar, skrämmer eller kränker, får denna person att göra något mot sin vilja eller avstå från att göra något den vill”.(Per Isdal ,2001)

Osynlighet

Osynligt är det som inte är känt. Det kan vara underrapporterat eller något man inte förväntar sig att se och därför förbiser.

Problemets osynlighet betyder att det inte uppmärksammas som ett problem. Det har förutsatts att våld inom välbärgade, väletablerade familjer inte varit ett problem och därför är det inte undersökt.

I projektgruppen har vi i vissa sammanhang märkt att det finns starka krafter att inte synliggöra detta problem i familjer som socialt ligger nära en själv. När ämnet är uppe till diskussion fördjupar man sig mest i betydelselösa detaljer.

Det har också sagts att man inte kan/får prata med barn om sådana här problem utan föräldrars samtycke.

Metod

Kvantitativ och kvalitativ metod

Undersökningen har både en kvantitativ och kvalitativ ansats då vi utifrån vår projektöverenskommelse ska göra både en enkätundersökning och en intervjuundersökning.

Jag kommer nedan att redogöra för de överväganden och val vi gjort vid urvalet av respondenter i de båda undersökningarna. Att både ha en kvalitativ och kvantitativ ansats; dvs triangulering enligt Jan Trost (2005) innebär att man betraktar familjevåld i förhållande till barn och ungdomar utifrån olika perspektiv. Den kvantitativa delen med enkätundersökning är vald för att belysa omfattning och försöka urskilja det osynliga våldet jämfört med det synliga. Den kvalitativa ansatsen med intervjuer är vald för att få en fördjupad förståelse. Kvalitativa data menar Martyn Denscombe (2000) är produkten av en tolkningsprocess. Data produceras medan de tolkas och används av forskaren. Forskarens jag spelar en viktig roll i produktionen och tolkningen av kvalitativa data. De personer som genomfört intervjuerna är alla väl förtrodda med ämnesområdet då de arbetar med familjevåld, mäns våld mot kvinnor i nära relationer och med utsatta barn.

I projektgruppen var vår ambition från början att undersöka omfattning och behov av stöd och hjälp genom att utforma en enkät till elever, tänkt att gå ut allmänt till skolor i områden med de socioekonomiska faktorer som projektet valt ut; väletablerade, välbärgade områden. Därefter skulle fokusgruppsintervjuer med förskole-och skolpersonal genomföras.

Vid kontakt med forskare vid Uppsala universitet fick vi kännedom om en pågående undersökning som en isländsk forskare, professor Gudrun Kristinsdottir genomför. Hennes undersökning består av en enkätstudie riktad till barn och ungdomar i skolklasser på olika nivåer. Vi ansåg att det kunde vara av värde att få ta del av dessa enkätfrågor för att se om vi kunde använda dem. Vid kontakt med professor Gudrun Kristinsdottir hänvisades vi vidare till professor Audrey Mullander vid Warwicks universitet, för att få tillstånd att ta del av och använda enkätfrågorna. Audrey Mullander är ansvarig för den engelska undersökning om barns perspektiv på familjevåld som den isländska undersökningen bygger på. Audrey Mullander var tillmötesgående och gav oss tillstånd till att få tillgång till enkätunderlaget.

I projektgruppen arbetade vi med dessa enkätfrågor som underlag och lade till frågor som var speciellt inriktade mot målgruppen barn i välbärgade, väletablerade familjer. Denna enkät testades av projektgruppen på några ungdomar och revideringar gjordes. Det som blev tydligt var att enkäten uppfattades som alltför omfattande och tog för lång tid att fylla i.

I projektgruppen inleddes en diskussion om hur den skulle kunna föras ut och genomföras i skolvärlden; till vilka skolor och till vilka årskurser.

Etiska överväganden

I Sverige finns sedan 1.1 2004 en etiklag som reglerar etiska frågeställningar i anslutning till forskning som avser människor. Om man vill genomföra sådan forskning måste man ansöka om tillstånd enligt etiklagen. Även om man inte gör en enkätundersökning för forskningsändamål bör etiklagen användas som rättesnöre för vad som är lämpligt respektive olämpligt att genomföra. Fyra krav uppställs: informationskravet, samtyckeskravet (för personer under 15 år skall vårdnadshavares samtycke inhämtas), konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet för hur insamlade uppgifter får användas.

En etisk diskussion fördes i projektgruppen utifrån dessa etiska regler. Våld inom familjen anses som ett känsligt ämnesområde och i sammanhang där vi informerade om projektet erfor vi ifrågasättande och motstånd mot att låta barn och unga lämna känsliga uppgifter i en enkätundersökning. I projektgruppen beslutade vi att frångå vår ursprungliga idé med en undersökning direkt riktad till barn och unga. Vi valde i stället att genomföra en enkätundersökning riktad till professionella vars arbete är inriktat mot barn.

Enkätstudien

Enkätstudien har utformats för att besvara våra frågeställningar. I ett forskarnätverk knutet till FoU-enheten vid Regionförbundet i Uppsala har diskussioner förts omkring utformandet av enkätfrågor. Ett område för diskussioner har berört frågan om hur man kan få fatt i det som är osynligt.

Frågorna har utformats i projektgruppen och en referensgrupp till vårt projekt med företrädare för olika verksamheter riktade till barn och unga, har lämnat synpunkter. Barnombudsmannen i Uppsala har även varit till hjälp i arbetet. En provenkät skickades under våren 2008 i pappersform ut till några personer som representerade elevvårdspersonal, hälsovårdspersonal och lärare. Utifrån synpunkter och svar på provenkäten och diskussion med Surreys projektledare gjordes vissa förändringar i enkäten. En engelsk översättning av enkäten och den svenska enkäten lades samtidigt ut som webbenkäter på projektets hemsida. Per e-post och med ett följebrev (se bilaga 1 och 3) skickades länken till enkäten ut inom Uppsala kommun via skolledning till personal på berörda skolor, via IFO-ledningen till personal inom socialtjänsten samt via förskolechefer till personal på berörda förskolor. Via folkhälsoenheten på landstinget i Uppsala skickades enkäten ut till personal vid berörda barnavårdscentraler.

Enkätstudien är både kvantitativ och kvalitativ. Vissa frågor är öppna där respondenten med egna ord ombeds ge en utförligare beskrivning av sitt svar på frågan. Svaren på dessa frågor har därefter kategoriserats under vissa teman/rubriker.

Enkätstudien bygger på 142 enkätsvar. Av dessa kommer 9 från vår provenkät, 131 från den svenska webbenkäten och 2 från den engelska webbenkäten. Den engelska enkäten tas dock ej med i bearbetningen då det visade sig vara för få svar. Vissa intressanta synpunkter kommer ändå att redovisas.

Av de inkomna enkätsvaren kommer en femtedel från förskola, en tredjedel från skola inklusive skolledning och elevvårdspersonal, en femtedel från hälsovårdspersonal och barnavårdscentral samt en tredjedel från behandlande såväl som utredande personal inom socialtjänsten. Även ett fåtal andra yrkeskategorier som åklagare, polis, tillsynsmyndighet har besvarat enkäten.

Tillförlitlighet

Eftersom vår studie är begränsad och inte heller bygger på ett statistiskt urval anser vi oss inte kunna dra några långtgående slutsatser utifrån studien. Vi kan dock se tendenser. Vi kan också utifrån de mer kvalitativa svar som avgivits dra vissa slutsatser. Vi kan urskilja områden som behöver utvecklas. Dessa kommer vi att redovisa i avsnittet Rekommendationer för framtiden.

Intervjustudien

Intervjuerna genomfördes av projektgruppens deltagare. Syftet med intervjuerna var att få en fördjupad bild av problemområdet barn som bevittnat våld i hemmet. Vår ursprungsidé var att

intervjua i första hand skolpersonal i grupp. Av olika anledningar bl.a. genom att enkäten gick ut till en bredare krets än skolpersonal ändrade vi fokus så att deltagarna vid intervjuerna skulle representera flera av de professioner som arbetar med barn/unga. Intervjuerna genomfördes med stöd av en intervjustruktur (bilaga 2).

Sammanlagt intervjuades 44 personer.

Sex gruppintervjuer genomfördes och elva enskilda personer intervjuades varav tre per telefon.

De intervjuade representerar skola, socionomer som arbetar inom både familjerätt, familjerådgivning, råd och stödverksamhet samt socialtjänstens myndighetsutövning, Barnombudsmannen i Uppsala(BO), polisen, kvinnojouren, skyddade boendet Siri, Mansmottagningens pappaprojekt, Nationellt Centrum för Kvinnofrid (NCK)

Tillförlitlighet

Vår intervjustudie är genomförd av projektgruppens deltagare som är väl insatta i ämnesområdet och som under projekttidens gång skaffat sig en gemensam referensram. Intervjupersonerna utgör ett representativt urval även om intervjupopulationen inte är så stor. Intervjuerna har genomförts med stöd av en intervjustruktur som gällt för alla intervjuer. Av intervjuerna har vi kunnat urskilja vissa viktiga områden gällande våldsutsatta barn i välbärgade, väletablerade familjer. Vi kommer att redovisa dessa i avsnittet rekommendationer för framtiden.

Tidigare forskning

Tidigare forskning om barn som bevittnat våld

Vi har inte funnit någon forskning, som är specifikt inriktad på barn i väletablerade, välbärgade familjer som bevittnat våld. De rapporter och undersökningar vi funnit handlar mer generellt om barns perspektiv på våldsutsatthet. Forskare som undersökt detta är bl.a. Maria Eriksson, Audrey Mullander, Åsa Källström Cater och Gudrun Kristinsdottir.

Att forska om och med barn - Barnperspektiv

Barnperspektiv är ett relativt vagt begrepp och tillskrivs olika innebörd beroende på vem som uttalar det.

Att som vuxen försöka se världen ur det enskilda barnets synvinkel är ett perspektiv. Ett annat är att man som vuxen utifrån sina erfarenheter och sin profession gör sin bedömning av vilket stöd ett barn är i behov av för en positiv utveckling till att bli vuxen.

Ytterligare ett perspektiv är att uppfatta barn som medskapande aktörer och mer självständiga; att se på barnen själva som sakkunniga informanter.

Flera forskare (Rasmusson 1998, Tiller 1988, Sandbaek 1999) beskriver på olika sätt komplexiteten i att forska om och med barn. Det finns svårigheter i att ta del av barns egna erfarenheter då föräldrar kan begränsa barns deltagande i undersökningar. Det faktum att vi själva varit barn är både ett hinder för förståelse och själva grundbulten för vår förmåga till inlevelse i barns värld. Eftersom vi själva varit barn, tror vi att vi förstår, men i själva verket hindras vi av vårt vuxencentrerade tänkande.

Problemets omfattning

Man vet idag inte hur stor omfattningen i Sverige är av barn som bevittnat våld i hemmet. Kommittén mot barnmisshandel (SOU 2001:71) har uppskattat att det kan röra sig om mellan 100 000 och 200 000.

I Slagen dam (2001) som är en riksomfattande undersökning av mäns våld mot kvinnor i Sverige uppger 11% av kvinnorna att de blivit utsatta för våld av nuvarande make/sambo och 35% att de varit utsatta för våld av tidigare make/sambo.

Om man i denna undersökning ser på socioekonomiska faktorer som inkomst och utbildning uppger 9% av kvinnorna med över 20000 i månadsinkomst att de varit utsatta och 10% med högre utbildning att de varit utsatta de senaste 12 månaderna.

I en rapport (SOU 2001:72) beräknas att 10% av alla barn har bevittnat våld i sitt hem och att 5% har bevittnat det ofta.

I Uppsala finns ca 40 000 kvinnor i åldern 20 - 44 år. Om man uppskattningsvis beräknar att flertalet av dessa kvinnor har barn skulle det finnas minst 3500 barn som lever i våldsutsatta familjer i Uppsala. Av dessa drabbade barn tillhör rimligen en del en socioekonomiskt välbärgad grupp.

Vi vet att många av de barn som bevittnat våld själva varit utsatta för våld. Därför är det relevant att även se på den statistik som finns om polisanmäld misshandel av små barn. En kartläggning (BRÅ-rapport 2000:15) visar utifrån socioekonomiska faktorer som utbildning, inkomst och socialbidrag att en större andel med högre utbildning är polisanmäld 1997 jämfört med 1990. Man menar att en förändring i samhället såtillvida att fler skulle slå sina barn rimligen inte kan vara som mest påtaglig bland de socialt mer väletablerade. Resultaten tyder istället på att en ökad anmälningsbenägenhet har medfört att nya grupper blir anmälda. Man kan ana att problematiken börjar blir synliggjord.

Även när det gäller inkomst är samma förändring påtaglig. En betydligt större andel med högre inkomster anmäldes för barnmisshandel 1997 jämfört med 1990.

Dock är det så att en avsevärt större andel av de personer som polisanmäls för barnmisshandel har sämre ekonomi och lägre utbildning än befolkningen i sin helhet; dvs svåra socioekonomiska förhållanden har betydelse i sammanhanget.

Teoretiska utgångspunkter

Teoretiska utgångspunkter när det gäller antaganden om våldets orsaker

Följande utgångspunkter är hämtade ur Utfall och effekter av sociala metoder för kvinnor som utsatts för våld i nära relationer (IMS 2006)

Bristande jämställdhet

Jämställdhet mellan män och kvinnor är en prioriterad politisk fråga i Sverige och övriga Norden. Den föreställning vi har om förhållandet mellan män och kvinnor är att det skett stora förändringar mot en ökad jämställdhet mellan könen de senaste 50 åren I dagens svenska

samhälle kan det följaktligen inte finnas mycket utrymme för män att bruka ett kulturellt legitimerat våld mot kvinnor. En man som lever i ett samhälle med jämställdhet som norm och trots detta utövar våld mot sin partner kommer med största sannolikhet att uppfattas som avvikande. En sådan avvikelse kan antingen tillskrivas allvarliga personlighetsmässiga brister eller ett nonchalant sätt att förhålla sig till gällande normer. Man kan också tänka sig att den enskilda relationen brister i jämställdhet och att paret inte har utvecklat ett genuskontrakt som är tydligt och omfattande nog för att våldshandlingar inte ska kunna uppstå.

Manlig dominans och kvinnlig underordning

Den förståelse av kvinnomisshandel som varit dominerande inom den svenska kvinnojourserörelsen tar sin utgångspunkt i en feministisk analys av maktförhållandet mellan könen på en strukturell nivå. Slutsatsen är att det svenska samhället inte karaktäriseras av jämställdhet mellan könen utan av mäns dominans och kvinnors underordning. Mäns våld mot kvinnor framhålls som ett tydligt exempel på detta. Inom ramen för denna förståelse är våldsamma män inte avvikande utan ”vanliga” män som slår avsiktligt i en alltmer upptrappad process där våldet blir grövre och kommer att normaliseras till att bli en del av relationen.

Holistiska förklaringsmodeller

Under senare tid har en feministisk kritik vuxit fram av den dominerande feministiska teorin i Sverige som varit fixerad vid könsakt och satt andra sociala relationer och maktförhållanden i skuggan av kön. Det breda tvärvetenskapliga begreppet intersektionalitet, som leder till en holistisk förståelse av samhällsväven har utvecklats som hjälpmedel för att granska olika former av förtryck. En holistisk modell som specifikt avser att förklara hur mäns våld mot kvinnor i nära relationer kan uppkomma är den ekologiska modell som presenterats av Heise. Den ekologiska modellen tar sin utgångspunkt i våldets mångfacetterade och komplexa karaktär och lyfter fram att det är grundat på ett samspel mellan individuella, situationella och sociokulturella faktorer. I enskilda fall har de olika komponenterna olika vikt. En man kan vara mycket våldsbenägen och gripa till våld i en mängd situationer och relationer, en annan man kan ha brukat våld vid ett enstaka tillfälle i en mycket speciell situation. I ytterligare ett fall kan paret ha utvecklat ett kommunikationsmönster som framkallar våld. I det första exemplet är det mannens personliga egenskaper som väger tyngst, i det andra fallet är det situationen, och i det tredje exemplet är det relationen.

Mycket av forskning omkring våld i nära relationer (Socialstyrelsen 2006 Kostnader för våld mot kvinnor) visar att förövarna som utövar våld är en heterogen grupp och det är därför inte möjligt att hitta en orsak eller en modell som är giltig för alla. Man använder därför en holistisk modell som innebär förståelse för samspelet mellan personliga, situationsbetingade och sociokulturella faktorer. Det är inte en enstaka faktor som orsakar våldet, utan ett antal samvarierande faktorer

Barns förhållningssätt till våld i hemmet

Carina Hällberg (2004) beskriver i sin undersökning att barn kan ha olika förhållningssätt till våldet i sin familj. Det första förhållningssättet kallar hon *våldet som det "normala"*. Det andra kännetecknades av *förklaringar och ursäkter till faderns våldsamt*. I det tredje upplevdes *våldet som något definitivt onormalt*. Det sistnämnda sättet att se på våldet återfanns hos den äldre åldersgruppen, tonåringar, medan de två andra sätten var vanligast hos yngre åldersgrupper.

Anne Solberg (2007) beskriver att barn tiger om våld som pågår hemma. Att avslöja familjehemligheten kan dock vara ett första steg för att få hjälp. Kunskap behövs om vilka förutsättningarna är för att barnen skall tala med andra om det som sker hemma. Solbergs analys är att det måste finnas ett tillfälle att berätta, barnen måste se ett syfte med att berätta och de måste se en förbindelse mellan sig själva och andra. Hon menar också att barn förhåller sig till våld på olika sätt och att en och samma informant kan agera på olika sätt från en situation till en annan. Åsa Källström Cater (2007) menar att hjälp till barn i största möjliga grad måste utformas utifrån barnens situation så som de själva förstår den. Hon anser också att skillnaden hos barn i att skapa mening kan relateras till olika behov av stöd hos barnen.

I en undersökning som beskrivs i *Children`s perspectives on Domestic violence* (Mullander, 2002) berättas på ett intressant sätt hur den våldsamma pappan ur ett barnperspektiv beskrivs som avundsjuk och självisk. Våldsamma män synes alltid behöva stå i centrum för uppmärksamhet. Barn berättar hur de kommer ihåg vardagliga händelser med våldsamma utbrott som dessa pappor fått över sällskapsspel, hobbies eller födelsedagspresenter. Huvudbudskapet i boken från barnen själva är att de först behöver känna sig trygga och säkra och för det andra att de behöver någon att tala med. De vill i allmänhet ha många fler möjligheter att få prata med andra om vad som pågår hemma. De vill också att andra diskuterar med dem, informerar och försöker ta reda på deras åsikter. Detta gäller både mammor och hjälpinstanter. Barnen beskriver också att andra barn – vänner, skolkamrater och syskon har en stor betydelse. Bara några få av barnen i denna engelska undersökning beskriver att de sätter sin tillit till en professionell person som lärare, socialarbetare eller rådgivare; den viktigaste personen är mamman.

Utveckling i Uppsala och Sverige under projektiden

Viktiga händelser

Under tiden 2006 – 2008, det vill säga den tid som projektet pågått, har problematiken med våld mot kvinnor i nära relationer och gruppen barn som bevittnat våld uppmärksammats på olika sätt.

En handlingsplan för kvinnofrid antogs sommaren 2007 i Uppsala kommun.

En nationell telefonlinje för rådgivning dygnet runt öppnades; Kvinnofridslinjen, belägen i Uppsala.

Problematiken med våld i välbärgade och väletablerade familjer har på olika sätt lyfts fram i media och litteratur det senaste året.

Lagstiftning i Sverige

Socialtjänstlagen ändrades 15 november 2006 då det i 5 kap 11§ skrevs in att kommunens socialnämnd bör beakta att barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående vuxna är offer för brott och kan vara i behov av stöd.

I Brottskadelagen 4 a § står att brottskadeersättning betalas till ett barn som bevittnat brott som varit ägnat att skada tryggheten och tilliten hos barnet i dess förhållande till en närstående person.

Från 1 juli 2007 ändrades Socialtjänstlagen så att det i 5 kap. 11§ står att socialnämnden särskilt skall beakta att våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld kan vara i behov av stöd och hjälp.

Socio-ekonomiska förhållanden i Uppsala

Under 2006 var medelinkomsten i Uppsala 236 000 kr för båda könen; för män 270 000kr och för kvinnor 203 000kr. Områden med högst medelinkomst är bl.a. Svartbäcken, Kåbo, Gamla Uppsala, Fålhagen och Sunnersta samt Bälinge, Hagunda och Danmark. Jämfört med riksgenomsnittet av inkomster ligger Uppsala något högre.

Handlingsplan för kvinnofrid, Uppsala kommun (2007)

En handlingsplan för kvinnofrid i Uppsala kommun antogs sommaren 2007 av nämnden för vuxna med funktionshinder.

Handlingsplanen är inriktad mot kvinnor 18 år eller äldre som utsatts eller utsätts för våld i nära relationer och deras eventuella barn som upplevt våldet.

Definition av våld Med våld avses i handlingsplanen psykisk och fysisk misshandel, hot, sexuellt utnyttjande, sexuellt ofredande, våldtäkt, psykiska och ekonomiska kränkningar.

Teorier och förklaringsmodeller

Det finns flera olika förklaringar och synsätt på varför våld utövas

- Mäns våld mot kvinnor kan ses som en jämställdhetsfråga
- Psykologiska förklaringar och individuella faktorer, ekonomiska eller sociala faktorer hos personerna som utövar våld
- Socialpsykologiska förklaringsmodeller
- Strukturellt synsätt - strukturell könsmaktsordning
- Sociologiska förklaringar
- Ekologisk modell- att flera faktorer inom samhället familjen och hos individen samverkar och ger upphov till våldet

I handlingsplanen beskrivs att det saknas en enhetlig statistik samt att det behövs en samordning av de resurser som finns vad gäller stöd till våldsutsatta kvinnor.

I handlingsplanen/strategin anges fyra ledord som framgångsfaktorer i det fortsatta arbetet.

- Att medvetandegöra
- Ha uthållighet i arbetet
- Samverkan och samsyn
- Helhetssyn kring problematiken i stort

Lokala aktiviteter i projektet

Referensgrupp

En referensgrupp etablerades i början av projektet med företrädare för både offentliga verksamheter och frivilliga organisationer som arbetar med barn i våldsutsatta familjer. Denna grupp har träffats vid fyra tillfällen.

Kontakt med kvinnliga nätverk

För att nå gruppen kvinnor i mer väletablerade och välbärgade familjer sökte vi kontakt med 17 olika organisationer/nätverk i Uppsala, som vi fann och fick e-postadresser till via Internet. Ett e-brev med information om projektet och att vi sökte samarbete skickades ut till dessa

organisationer (se bilaga 4). Vi fick svar från fem organisationer och inbjöds till två av dem för att informera vidare. Vid två tillfällen föreläste deltagare ur projektgruppen för dessa två organisationer. Ett 40-tal kvinnor deltog vid respektive tillfälle.

Konferens juni 2007 i Uppsala

En konferens hölls i juni 2007 med speciellt inbjudna personer som representerade både offentliga och frivilligorganisationer samt våra projektpartners från England och Italien. Konferensen inleddes med en föreställning av "De slagfärdiga"; en grupp som Maria Carlshamre; EU-politiker, och hennes två systrar bildat. Föreställningen handlade om deras personliga erfarenheter av att vara utsatt för våld och samtidigt framgångsrik och etablerad på andra områden i sitt liv. Inbjudan till föreställningen hade bl.a. gått ut inom Uppsala kommun och Uppsala Universitet. Ett hundratal personer deltog under kvällen.

Maria Carlshamre var en av de två huvudtalarna under konferensens andra dag med rubriken *"Att våga tala öppet om egna erfarenheter av våld; som EU-politiker, som utsatt kvinna och som mamma"*

Hon beskrev sina egna och sin sons erfarenheter. Hon var rädd att sonen skulle bli utsatt då andra fick reda på att hon polisanmält pappan. Sonen hade i skolan berättat att pappa satt i finkan för att han slagit mamma och läraren undrade om det var sant. De andra barnen i klassen hade dock tagit detta på ett ganska naturligt sätt. Maria Carlshamre menar att barn har en pragmatisk syn. Sonen skämdes inte. För henne själv hade skammen stört hennes liv då hon var rädd att andra skulle förstå och höra vad som pågick.

Hon beskrev också hur lätt det är att prata om våld i familjen som något som drabbar andra. Särskilt om man är framgångsrik inom andra områden är det svårt att erkänna att man är utsatt.

Maria Eriksson, fil.dr. i sociologi vid Uppsala universitet föreläste under rubriken *"Stöd och hjälp till barn som upplever våld i väletablerade familjer- hinder och möjligheter"*. Utifrån sin forskning menar hon att professionella som "hjälpare" behöver reflektera över sig själva när man hanterar dessa ärenden. Hur upptäcker man våld i familjen, hur utreder man och på vilket sätt ger man stöd och hjälp. Vi behöver reflektera över vilka de hinder och möjligheter är som vi kan stöta på i mötet med väletablerade familjer. Maria Eriksson framförde uppfattningen att vi som professionella inte ska negligera betydelsen av mäns sociala och professionella nätverk. Fäder med makt och pengar har exempelvis större möjligheter att påverka i vårdnadsärenden.

Budskapet från båda föreläsarna var att barn har en ganska pragmatisk syn på våld i familjen och kan prata öppet om det om de ges möjlighet..

Resultatredovisning

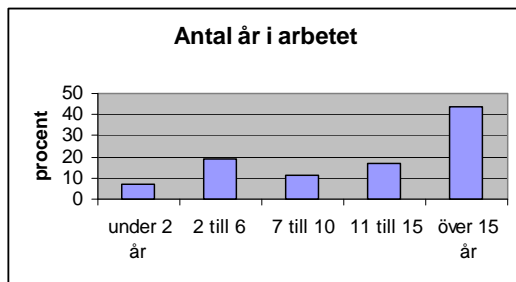
Resultatredovisning av enkätstudien

142 svar har erhållits på enkätundersökningen. Av dessa är 9 från provenkät, 131 från den svenska webbenkäten och 2 från den engelska webbenkäten. Den engelska enkäten tas ej med i bearbetningen på grund av alltför få inkomna svar.

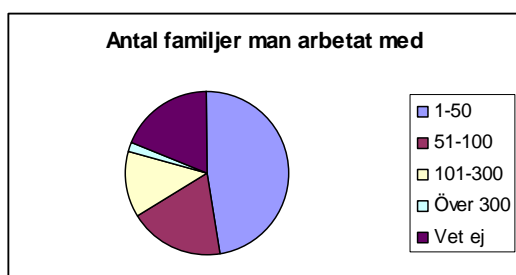
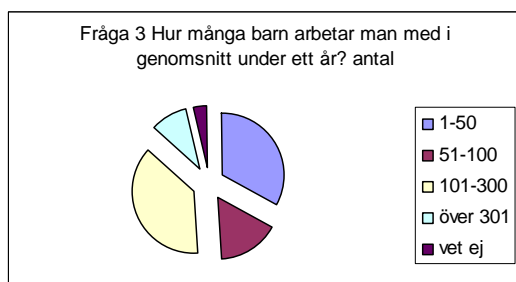
Respondenternas yrkesområden, yrkeserfarenhet samt arbetsområden

Av de inkomna enkätsvaren är en femtedel från personal på förskolor, en tredjedel från personal på skolor inklusive skolledning och elevvårdspersonal, en femtedel från hälsovårdspersonal inklusive barnvårdscentraler och en tredjedel från behandlande såväl som utredande personal inom socialtjänsten. Även ett fåtal andra yrkeskategorier som åklagare, polis, tillsynsmyndighet har besvarat enkäten.

Flertalet av dem som har besvarat enkäten har arbetat många år inom sitt yrkesområde.

Man arbetar med följande antal barn/ungdomar och familjer i genomsnitt per år.

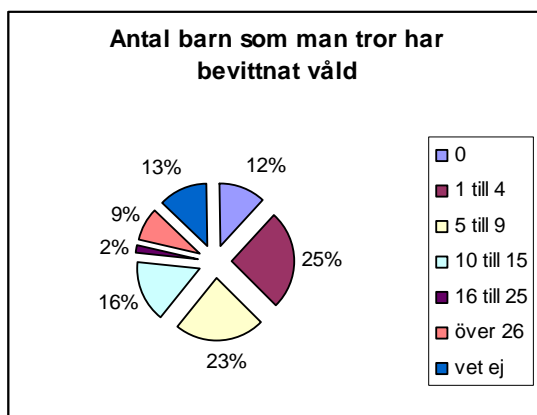

Kommentar: Variationen är stor i det antal barn och ungdomar man i genomsnitt under ett år arbetar med. Det är flest svar i spannet 1-50 och 101 – 300. När det gäller antal familjer som man genomsnittligt arbetar med är det vanligaste svaret mellan 1 -50 och ett relativt stort antal svarar Vet ej.

Övervägande delen av dem som besvarat enkäten arbetar i välbeställda områden.

Uppskattad omfattning av barn som bevittnat våld

Av de barn och ungdomar som man kommit i kontakt med i sitt arbete tror man att följande antal bevittnat våld.

Kommentar: 12% uppger 0 barn, 25% uppger enstaka från 1-4 barn och 23% uppger mellan 5-9 barn genomsnittligt per år

Frågan om hur stor andel av de barn och unga som man anser kommer från väletablerade familjer och som man tror har bevittnat våld gick tyvärr inte att besvara av alla p.g.a ett tekniskt fel. Efter att felet rättades till inkom 30 enkätsvar. I dessa svar var det en stor variation; från svaren vet ej och inga barn upp till 50 barn. Utifrån dessa svar är det svårt att uttala sig om den antagna förekomsten. Flera uppger sig ej veta eller svarar att inte något av barnen kommer från denna grupp.

Utbildning

Hälften av respondenterna svarar att de fått utbildning om familjevåld (mäns våld mot kvinnor i nära relationer). Det betyder att hälften inte har fått någon utbildning.

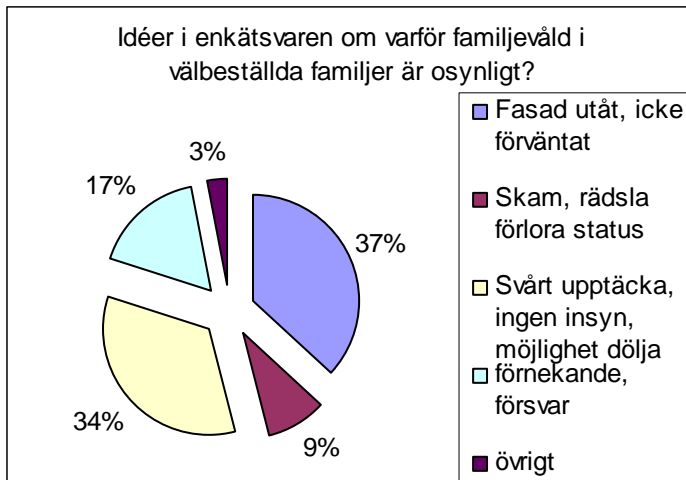
Det är knappt 40% som har fått utbildning om hur man ska hantera barn som bevittnat våld.

75% av dem som besvarat frågan om utbildning (102 personer) anser att de saknar, önskar eller behöver utbildning inom området. De områden man nämner är följande temaområden rangordnade efter antal önskemål:

- Hur kan man tidigt upptäcka, se och förstå signaler, screeninghjälp
- Studier kring familjevåld inklusive kvinnors våld mot män och hedersrelaterat våld
- Allmän utbildning, inte specificerat
- Samtal med barn. Hur våga fråga? Vad kan man göra för att barnen skall berätta om vad som sker? Krishantering av barn.
- Utbildning specifikt inriktat mot barn som bevittnat våld, barns reaktioner etc
- Hur man pratar med föräldrar på ett professionellt sätt. Bemötande. Hur man kan hjälpa familjen
- Juridik inom området. Vilka frågor får polis och socialtjänst ställa
- Hur man ska arbeta med förövaren
- Bemötande och forskning inom området
- Strukturerat nätverksarbete runt barnen

Familjevåldets osynlighet

Att familjevåld anses vara ett osynligt problem i mer välbeställda områden råder det inga tvivel om utifrån de svar som inkom. 85% anser att det är så och man ger utförliga beskrivningar till varför man anser att det är osynligt.

Nedanstående citat är urklipp ur enkätsvaren.

Fasad utåt, icke förväntat

- *Man förväntar sig inte att sådant ska hända i finare familjer; lättare att tro att man har ramlat av hästen, kört omkull med mc eller råkat ut för en golfklubba*
- *Fasaden utåt kan verka missledande. God verbal förmåga kan förvillra, förminska problembilden*
- *Socialen och skolan har sämre insyn i familjesituationen eftersom den på ytan verkar "perfekt"*
- *Det är ofta "fina fasader" inte så tydligt med misär. Den sociala miljön är god.*
- *Svårt att upptäcka, barnen är lojala, familjen har en bra fasad*
- *Det kan nog vara svårare att upptäcka dessa barn då det inte finns något i hemmiljön som man märker detta på*
- *Går bra att gömma sig bakom en fin fasad*
- *Det är lättare att gömma sig under sin sociala status*
- *Min upplevelse är att dessa familjer har ett större behov av att hålla fasaden uppe, de har mer anseende att förlora*
- *Har ofta en fasad och ogärna kontakt med socialtjänst*
- *Människor som har bra jobb som de sköter indikerar att de även sköter sina familjereationer. Men så är det ju inte automatiskt*
- *Det är likadant med familjevåld som med det dolda missbruket av alkohol/tabletter och narkotika. Att det är vanligare i socialgrupp 1 än i socialgrupp 3*
- *Behålla fasaden utåt. Lösa problemen inom familjen*
- *Under-rapporterat då grannar inte har samma möjlighet att höra. Vad som händer döljs bakom fina fasader*
- *Underrapporterat då det är något man inte misstänker*
- *Lojalitet med tjänsteman och förövare*
- *Jag tror det är lättare att "se genom fingrarna", kanske problemen maskeras lättare och det känns svårt att ingripa i en välbeställd fam.*

- *svårare att komma åt, ofta en prydligare "fasad"*
- *Eftersom vi inte ser det hittar vi inte de som utsätts...*
- *Det finns många fördomar kring att det är vanligare i vissa typer av familjer. Dessa familjer är dessutom inte lika "kollade" som socialtjänstens familjer.*
- *Det är lätt att tro att i högutbildade familjer så "vet" de vuxna att våld föder inget gott utan bara mer våld, men sen vet man ju ändå inte vad som händer bakom stängda dörrar*
- *Vi tenderar att inte tro att det förekommer våld inom familjer som har både utbildning och ekonomiska resurser*
- *Oftast beskrivs problemet som ett socialt problem utifrån utbildning, ekonomi eller etnicitet*
- *Familjevåld och missbruk är förknippat med familjer med ekonomiska problem, arbetslöshet och missbruk. Jag tror att problemen kan vara minst lika vanligt i välbeställda familjer*

Skam, rädsla att förlora status

- *Skammen kan vara större och rädsla at partner ska förlora arbete etc*
- *Rädsla att förlora vänner och inflytande för kvinnan; att ej kunna bo kvar i stora villan*
- *Att det finns mer skam, skuld. Man har byggt ett försvar/fasad utåt*
- *Det är ofta förknippat med mer skam. Det är sällan det inkommer anmälningar och det ä på det sättet med dolt*
- *Familjen själv döljer det av skam och behov av att visa upp lyckad fasad. Kanske mer resursstarka, löser det på egen hand t ex lättare att få bostad vid separation*
- *Dessa familjer har mycket mindre "rutin" då det gäller kontakt med socialtjänsten och upplever kontakten mer skamlig*

Svårt upptäcka, ingen insyn, möjlighet dölja

- *Svårare att upptäcka om man bor på landet - ingen insyn*
- *Lättare att stanna hemma ett par dagar om man har ekonomiska resurser*
- *I de "finare" områdena är det mycket lättare att dölja, grannar hör inte eller kan observera på samma sätt, kvinnan har ofta mycket mer att förlora om hon lämnar hemmet t ex social status, ekonomi. Samt omgivningens "inte Han" som faktiskt är generalsekreterare*
- *Jag tror att det döljs mer. En välbeställd familj vill inte skylta med något som är skambelagt*
- *Det är ett osynligt problem i alla områden*
- *Eftersom vi arbetar även i välbeställda områden men mycket sällan får anmälningar runt dessa barn*
- *Det finns inte samma benägenhet att anmäla dessa barn*
- *Tror inte barn vill prata om det i skolan. Där ska man få vara barn och skolelev. Men sen om det är så att fröken ser symtom och dom har en bra relation.....*
- *Bor i enskilda hus, igen hör eller ser, ingen vill tro detta om den FINA mannen, mer skamligt*
- *De som är välbärgade har inte lika ofta "ögonen på sig", har man det bra materiellt är det lättare att dölja då man har råd att både åka bort i perioder om det behövs etc, man umgås i kretsar som inte har kunskaper om detta som ett problem och inte vill se. Det är våra inrotade fördomar som spökar. Vi har lätt att kategorisera människor och*

tittar fortfarande rätt ytligt på de yttre omständigheterna, typ men de som har det så bra etc, vilket vilseleder oss.

- *Just att den goda ytan förblindar ens uppfattning om det*
- *Under-rapporterat då grannar inte har samma möjlighet att höra. Vad som händer döljs bakom fina fasader*
- *Det sker mer i det dolda då det är exempelvis en typiskt svensk välbeställd familj. Familjer som kommer från en annan kultur än "svenskar" tycker det är mer legitimt då de kanske inte är lika införstådda i svenska lagstiftning*
- *Lättare att dölja när man har socioekonomiska möjligheter*
- *Det syns inte utåt*
- *Svårare att upptäcka, de har större möjligheter att dölja det pga olika anledningen tex att de kan behålla en bättre "fasad", att det inte misstänks lika ofta i välbärgade familjer etc*
- *Det kan vara lättare att dölja*
- *Man har förmågan och möjligheten att hålla en "fin" fasad utåt så det inte märks att det är problem*
- *Det kan väl inte vara så enkelt att det inte finns där, men de barnen är nog försiktigare med att nämna problemet. Barn som möter mycket våld, missbruk m m kan ibland lite naivt prata vitt och brett om det. Som om "alla" har det så.*
- *Människor runt dessa familjer är mindre benägna att lägga sig i*
- *De är skickliga på att dölja det för oss*
- *Kan dölja det på ett annat sätt.
Familjen reser bort m.m.*

Förnekande, försvar

- *Välutbildade föräldrar som verbalt förringar det man misstänker. De som bor i välbeställda områden anses veta bättre hur man hanterar sin ilska än att ta till våld. Familjens fasad är viktig, ingen utåt ska ana något, barn är nästan alltid lojala mot sina föräldrar*
- *Socialtjänsten tar emot anmälan med en inställning där man i första hand går på föräldrarnas berättelse, önskemål och bästa istället för att prioritera barnets bästa*
- *Det är mest föräldrar som jobbar mycket och har hög status i sitt yrke. Det är mest mammorna som tar det tyngsta. Det finns mycket förnekande och osynliga regler och lögner*
- *Familjerna ställer ofta höga krav på aktörer de möter i skolan och försöker med hjälp av kompetens, krav och medvetenhet att tona ner den symtombild (som i andra fall skulle ge misstankar om våld)*
- *Jag tror ofta att det tystas ner i mer välbeställda familjer*
- *Än mer tabubelagt*
- *Jag tror att man tenderar att mer "hålla det inom familjen" Mycket står på spel*
- *Tar ej kontakt med myndigheter; vill lösa själva*
- *De familjerna har en mycket bättre status i samhället vilket gör att de kan dölja familjens situation längre. När de väl kommer till socialtjänstens kännedom är det ofta svåra fall. Det är också svårt att tränga igenom deras försvar.*
- *Ofta välutbildade, god ekonomi, vet hur de kan undvika att "avslöjas"*
- *Pga att familjen döljer och förnekar och vill visa upp en fin fasad utåt.*

Anser ej att det är osynligt .

- *Kan vara en myt men jag tror inte det*

Rädsla för repressalier hos den som ska hantera detta

- *Rädsla för att själv bli illa åtsatt om man anmäler utan synbar anledning.*
- *Det handlar oftast om psykisk "våld". Händer ofta i vårdnadskonflikter. Dessa föräldrar har verbal förmåga och kontaktar gärna överordnade och advokater mm. om de blir ifrågasatta av oss i förskolan. Mycket svårare att hantera, verbal förmåga och position i samhället är makt. Å andra sidan är det även ibland svårt med anmälningar till socialtjänsten i fall där föräldrar kan vara hotfulla (typ missbruk, kriminalitet). Där upplever man ibland att även socialtjänsten känner sig hotade och inte vidtar åtgärder. Problemen faller tillbaka på förskolan.*

Hur man hanterar ärenden där man misstänker att barn från en välbeställd familj bevittnat våld

Utifrån handlingsplan, given arbetsgång, anmälan till socialtjänsten	44 %
Motivationsarbete, rådgivning, remiss till ex.vis Trappan	28 %
Samtal med barnet	11%
Rådfrågning avidentifierat med socialtjänsten eller annan, samråd	10%
Aldrig varit med om	3%
Ingen given arbetsgång, saknar handlingsplan	2%

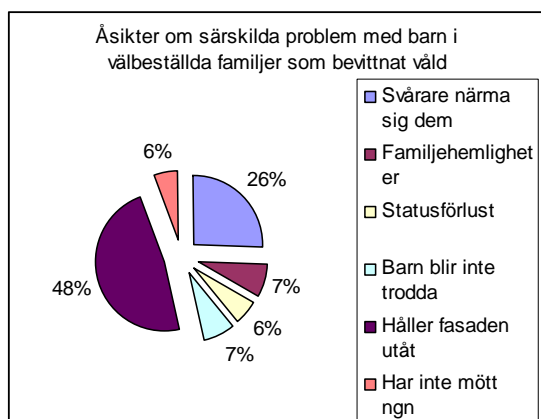
60% av enkätsvaren beskriver hur man hanterar ärenden där man misstänker att ett barn från en välbeställd familj har bevittnat våld. Se tabell ovan.

Drygt hälften har besvarat frågan ifall sättet att hantera ärenden med barn som bevittnat våld i välbeställda familjer skiljer sig åt jämfört med hur man hanterar ärenden i andra familjer. Nästan 10 % säger att sättet att hantera skiljer sig åt

Särskilda problem förknippade med att barn/ungdomar från välbeställda familjer bevittnat våld

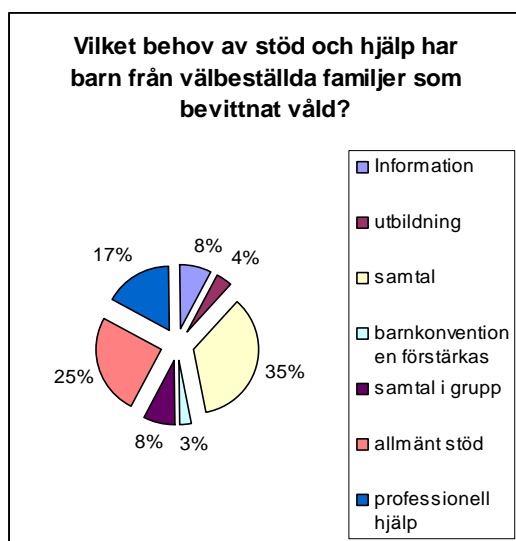
Två tredjedelar har besvarat frågan om man tycker att det finns särskilda problem förknippade med att barn/ungdom från mer välbeställda familjer bevittnat våld. Hälften av de som besvarat frågan anser att det är särskilda problem. Se nedanstående tabell.

Fasad utåt döljer, man vill inte erkänna problem, ovana att prata om problem, starka försvar, inte tappa ansiktet, skam	48%
Svårare närma sig dessa familjer, mer självsäkra familjer, kan manipulera och bättre dölja, bättre kontakter, resurser att dölja, resa bort, flytta etc	26%
Starkt beroende mellan familjemedlemmar, lojalitet, familjehemligheter	7%
Barn blir inte trodda, föräldrars ord gäller	7%
Statusförlust, man har mer att förlora vid ev skilsmässa	6%
Ingen erfarenhet	6%

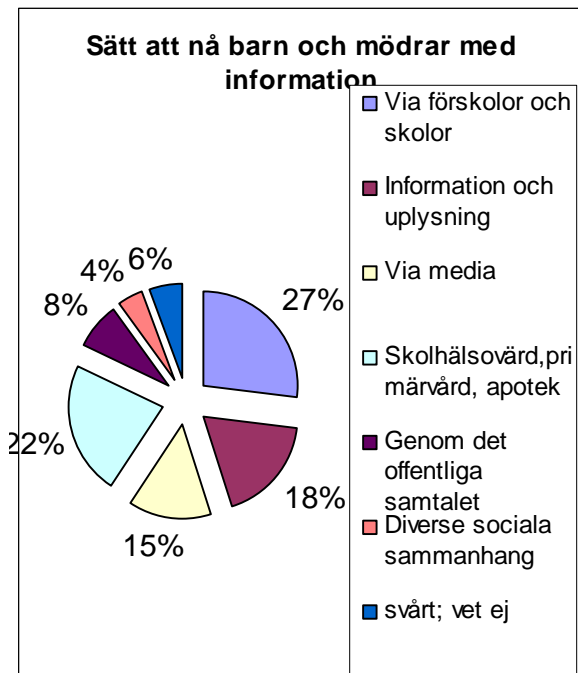
Behov av stöd och hjälp

I drygt hälften av enkätsvaren beskriver man vad man anser att barn o ungdomar från dessa välbeställda familjer behöver i form av stöd och hjälp. Det som nämns i 35% är samtal och möjlighet att berätta om sina erfarenheter, därefter kommer allmänt stöd med 25% och professionell hjälp med 17%.

Sätt att nå barn och unga och deras mödrar

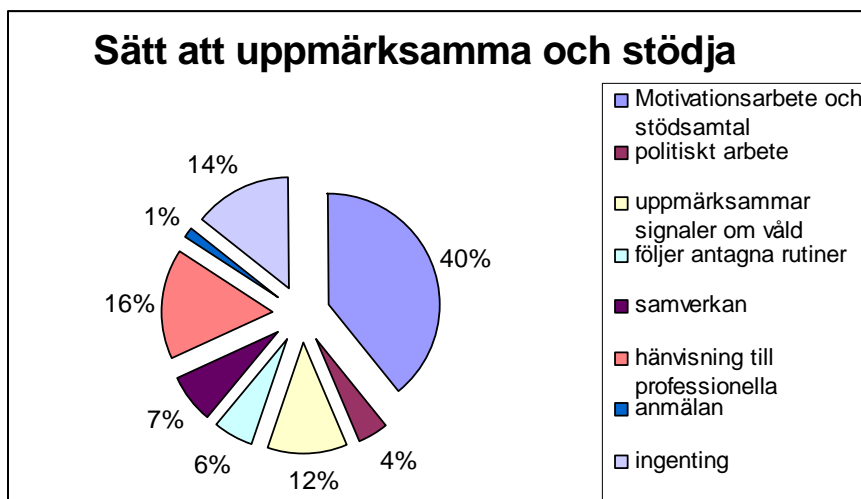
Hälften av respondenterna har beskrivit följande sätt att nå barn/unga och deras mödrar med information.

Kommentar: Många bra idéer gavs om olika sätt att nå ut till gruppen. Information och upplysning och media är det sätt som ca 30% som anger. Ungefär lika stor andel anser att man via förskolor och skolor respektive hälsovård kan nå ut. Andra sätt kan vara via mammografiundersökning, idrottsföreningar och egna organisationer som ex. Inner Wheel; i tabellen ovan betecknat som diverse sociala sammanhang.

Sätt att uppmärksamma och stödja

Hälften av respondenterna beskriver vad de för närvarande gör för att uppmärksamma och stödja. 40% arbetar med motivationsarbete och stödsamtal; 16% hänvisar till professionella. Därefter kommer några svar om andra sätt som man uppmärksammar frågan på. 4% uppger att de arbetar politiskt med frågan och 14% säger att man gör ingenting

Kända stöd och hjälpinsatser

Av de drygt 60% som besvarat frågan om man känner till vilka stöd och hjälpinsatser som finns att tillgå för barn och ungdomar som bevittnat våld är det nästan 30% som inte vet vilket stöd man kan få. De insatser som är mest kända är Trappan, Råd och stöds familjeenheter, socialtjänst och socialjour samt BUP och dess traumaenhet. Ett fåtal nämner Bris, elevvården, BVC och Barnahus.

60% har också besvarat frågan om man känner till vilket stöd och hjälp man som våldsutsatt kvinna kan få. 25% av dem känner inte till vilka resurser som finns. De instanser för stöd och hjälp för våldsutsatta kvinnor som är kända är främst kvinnojour, NKC. Siri(skyddat boende), socialtjänsten och polisen. Därefter nämner några Kvinnofridslinjen, familjeenheter inom Råd och stöd, praktiskt stöd i rättsprocess, psykiatrisk öppenvård, Famnen, Mansmottagningen.

Övriga kommentarer

Många synpunkter lämnades under rubriken Övriga kommentarer.

- Flera säger att det behövs mer utbildning.
- Någon anser att det behövs någon form av screening på BVC (barnavårdscentraler) för att tidigt hitta dessa familjer så att rätt resurser kan sättas in. Man säger att det är ett viktigt ämne
- Bra att sprida information till grupper som normalt inte kommer i kontakt med socialtjänsten.
- Bra att det uppmärksammas att det kan vara svårjobb i rika familjer.
- Bra initiativ att uppmärksamma just denna grupp; lätt att man tror att sånt förekommer enbart i socialt utsatta områden
- Gå ut med information om vilket stöd som finns att tillgå!
- Ge gärna ut bra informationsmaterial som vi kan dela ut till föräldrar. Kom gärna ut och informera personalen om detta på personalmöten.
- Jobba för att ändra lagstiftning runt föräldraskap, som det ser ut idag måste barn vara hos sin förövare eftersom föräldern har rätt till umgänge med sina barn. Det finns länder som kommit betydligt längre för att skydda sina barn
- Svår enkät att fylla i. Välbeställd är inte definierat.
- Svårt ämne, skulle kanske behöva utarbete riktlinjer för att upptäcka detta eller åtminstone väcka frågan allmänt
- Har inte svarat på antal som misstänks vara våldsutsatta, då vi inte under det senaste året har haft anledning att misstänka någon och inte heller gjort anmälan.
- Att det även finns kvinnor som utsätter män för våld och att jag tror att denna fråga är ännu mer problematisk då den inte har lyfts fram i lika stor utsträckning som våldet från män mot kvinnor. Jag anser att ordet familjevåld borde inbegripa inte bara mäns våld mot kvinnor i nära relationer, utan även kvinnors våld mot män.
- Kvinnojouren borde vara en kommunal verksamhet. Polisen, kyrkan, läkare, samt all personal, också de som jobbar med barn under frivilliga former borde få utbildning. Poliser som väljer att inte prioritera våld mot kvinnor borde straffas som medskyldiga (fallet Eksjö 2008)
- Bra att detta ämne lyfts fram
- En svår men intressant arbetsuppgift.

Sammanfattning av enkätstudien

De flesta av de professionella som har besvarat enkäten har arbetat många år inom sitt yrkesområde. De möter många barn och ungdomar och de flesta arbetar i områden där välbeställda och väletablerade familjer med barn och ungdomar bor. I sitt arbete har man kommit i kontakt med relativt många barn och unga som man tror eller har anledning misstänka har bevittnat våld. Det finns även några personer som inte vet om de mött barn som bevittnat våld, ”eftersom det är ett dolt problem, ingen aning”. Hälften av de professionella som i sin yrkesutövning kommer i kontakt med barn och unga har fått någon utbildning kring vad familjevåld (mäns våld mot kvinnor i nära relationer) är. Det betyder att hälften inte fått någon utbildning!

Ännu färre, endast 40% har fått utbildning i hur man i sitt arbete ska hantera barn som bevittnat våld i sin familj.

Många har beskrivit vad det är för slags utbildningar som man saknar, önskar eller behöver inom området familjevåld. De temaområden som nämns är följande:

- Hur kan man tidigt upptäcka, se och förstå signaler. Screeninghjälp
- Studier kring familjevåld inklusive kvinnors våld mot män och hedersrelaterat våld
- Samtal med barn. Hur våga fråga. Vad kan man göra för att barnen skall berätta om vad som sker, och krishantering av barn
- Utbildning specifikt inriktat mot barn som bevittnat våld, barns reaktioner
- Hur pratar man med föräldrar på ett professionellt sätt. Bemötande. Hur kan man hjälpa familjen
- Juridik inom området. Vilka frågor får polis och socialtjänst ställa
- Hur ska man arbeta med förövaren
- Bemötande och forskning inom området familjevåld
- Strukturerat nätverksarbete runt barnen

Enkätfrågan om hur stor andel av de barn och unga som man anser kommer från väletablerade familjer och som man tror har bevittnat våld, gick tyvärr inte att besvara av alla.

Det finns troligtvis ett stort mörkertal.

Kanske kan man ändå koppla frågan till nästa fråga som behandlar huruvida man anser att familjevåld i välbeställda områden är ett osynligt problem. Av de 87 som besvarade frågan ansåg 85% att det var ett osynligt problem. Man gav många förklaringar till att man ansåg att det var så.

Förklaringarna kategoriserades under rubrikerna ”Fasad utåt och icke förväntat”, ”Skam, rädsla och att förlora status”, ”Svårt upptäcka, ingen insyn och möjlighet dölja”, ”Förnekande och försvar”, ”Rädsla”, ”Ej osynligt”.

Nedanstående citat är urklipp från enkätsvaren.

Under rubriken ”Fasad utåt och icke förväntat” gavs flest förklaringar varav några följer här:

- *Man förväntar sig inte att sådant ska hända i finare familjer; lättare att tro att man har ramlat av hästen, kört omkull med mc eller råkat ut för en golfklubba*
- *Fasaden utåt kan verka missledande. God verbal förmåga kan förvilla, förminska problembilden*
- *Min upplevelse är att dessa familjer har ett större behov av att hålla fasaden uppe, de har mer anseende att förlora*

- *Underrapporterat då det är något man inte misstänker*
- *Det finns många fördomar kring att det är vanligare i vissa typer av familjer. Dessa familjer är dessutom inte lika "kollade" som socialtjänstens familjer.*
- *Det är lätt att tro att i högutbildade familjer så "vet" det vuxna att våld föder inget gott utan bara mer våld, men sen vet man ju ändå inte vad som händer bakom stängda dörrar*
- *Vi tenderar att inte tro att det förekommer våld inom familjer som har både utbildning och ekonomiska resurser*

Under rubriken Skam, rädsla och att förlora status gavs exempel, varav några följer här:

- *Skammen kan vara större och rädsla att partner ska förlora arbete etc*
- *Rädsla att förlora vänner och inflytande för kvinnan; att ej kunna bo kvar i stora villan*
- *Det är ofta förknippat med mer skam. Det är sällan det inkommer anmälningar och det är på det sättet med dolt*
- *Familjen själv döljer det av skam och behov av att visa upp lyckad fasad. Kanske mer resursstarka, löser det på egen hand tex lättare att få bostad vid separation*
- *Dessa familjer har mycket mindre "rutin" då det gäller kontakt med socialtjänsten och upplever kontakten mer skamlig*

Under rubriken "Svårt upptäcka, ingen insyn och möjlighet dölja" skrevs också många kommentarer och ett urval följer här:

- *I de "finare" områdena är det mycket lättare att dölja, grannar hör inte eller kan observera på samma sätt, kvinnan har ofta mycket mer att förlora om hon lämnar hemmet t ex social status, ekonomi. Samt omgivningens "inte Han" som faktiskt är generalsekreterare*
- *Det är ett osynligt problem i alla områden*
- *Eftersom vi arbetar även i välbeställda områden men mycket sällan får anmälningar runt dessa barn*
- *Tror inte barn vill prata om det i skolan. Där ska man få vara barn och skolelev. Men sen om det är så att fröken ser symtom och dom har en bra relation.....*
- *Bor i enskilda hus, igen hör eller ser, ingen vill tro detta om den FINA mannen, mer skamligt*
- *De som är välbärgade har inte lika ofta "ögonen på sig", har man det bra materiellt är det lättare att dölja då man har råd att både åka bort i perioder om det behövs etc, man umgås i kretsar som inte har kunskaper om detta som ett problem och inte vill se. Det är våra inrotade fördomar som spökar. Vi har lätt att kategorisera människor och tittar fortfarande rätt ytligt på de yttre omständigheterna, typ men de som har det så bra etc, vilket vilseleder oss.*
- *Människor runt dessa familjer är mindre benägna..... att lägga sig i*

Under rubriken "Förnekande och försvar" skrevs flera kommentarer varav några återges nedan:

- *Det är mest föräldrar som jobbar mycket och har hög status i sitt yrke. Det är mest mammorna som tar det tyngsta. Det finns mycket förnekande och osynliga regler och lögner*
- *Familjerna ställer ofta höga krav på aktörer de möter i skolan och försöker med hjälp av kompetens, krav och medvetenhet att tona ner den symtombild (som i andra fall skulle ge misstankar om våld)*

- *Än mer tabubelagt*
- *Jag tror att man tenderar att mer "hålla det inom familjen" Mycket står på spel*
- *Tar ej kontakt med myndigheter; vill lösa själva*

Under rubriken "Rädsla" gavs följande kommentarer:

- *Rädsla för att själv bli illa utsatt om man anmäler utan synbar anledning.*
- *Det handlar oftast om psykiskt "våld". Händer ofta i vårdnadskonflikter. Dessa föräldrar har verbal förmåga och kontaktar gärna överordnade och advokater mm. om de blir ifrågasatta av oss i förskolan. Mycket svårare att hantera, verbal förmåga och position i samhället är makt.
Å andra sidan är det även ibland svårt med anmälningar till socialtjänsten i fall där föräldrar kan vara hotfulla (typ missbruk, kriminalitet). Där upplever man ibland att även socialtjänsten känner sig hotade och inte vidtar åtgärder. Problemen faller tillbaka på förskolan.*

En person skrev "Ej osynligt":

- *Kan vara en myt men jag tror inte det*

60% besvarar frågan hur man hanterar ärenden där man misstänker att ett barn eller ungdom från en välbeställd familj har bevittnat våld i hemmet. Vanligast anges det vara att man arbetar utifrån en handlingsplan och given arbetsgång med anmälan till socialtjänst. Motivationsarbete och rådgivning kommer därefter. Några anger att man inte har någon given arbetsgång eller att man aldrig varit med om detta. En tiondel anger att man samtalar med barnet.

Hälften har besvarat frågan om ifall man tycker att sättet att hantera ärenden skiljer sig åt jämfört med ärenden där barn och unga inte kommer från en välbeställd familj. I 10% av svaren uppger man att sättet skiljer sig åt.

Två tredjedelar har besvarat frågan om man tycker att det finns särskilda problem förknippade med att barn/ungdom från mer välbeställda familjer bevittnat våld. Av dessa anser mer än hälften att det är särskilda problem och de har också beskrivit varför man tycker så.

Följande särskilda problem har kunnat urskiljas:

- *Fasad utåt döljer, man vill inte erkänna problem, ovana att prata om problem, starka försvar, inte tappa ansiktet, skam*
- *Svårare närma sig dessa familjer, mer självsäkra familjer, kan manipulera och bättre dölja, bättre kontakter, resurser att dölja, resa bort, flytta etc*
- *Starkt beroende mellan familjemedlemmar, lojalitet, familjehemligheter*
- *Barn blir inte trodda, föräldrars ord gäller*
- *Statusförlust, man har mer att förlora vid eventuell skilsmässa*
- *Ingen erfarenhet*

En person uppgav att hon i fem ärenden, där familjerna kunde anses vara mer väletablerade, misstänkt att barn bevittnat våld i familjen. Hon hade pratat med mamman i dessa fall och mammorna förnekade att så var fallet. Respondentens upplevelse var att det var svårt att hantera dessa ärenden då hon inte vetat hur hon skulle gå vidare eller hantera sina misstankar.

Drygt hälften av de professionella har beskrivit vad man anser att barn och ungdomar från dessa välbeställda familjer behöver i form av stöd och hjälp. Det är främst samtal och möjlighet att berätta om sina erfarenheter, allmänt stöd som andra barn och professionell hjälp från vuxna som nämns. Därefter anges information om vart man kan vända sig för att få hjälp, utbildning om vad våld inom familjen är, barnkonventionen behöver ges större tyngd i lagstiftning, att i grupp få tala med andra i samma situation. Det som framhålls mest är att barn behöver få samtala om och berätta om sina erfarenheter.

Många beskriver olika sätt att nå ut till barn, unga och deras mödrar exempelvis via förskolor, skolor, genom information och upplysning via media och även via idrottsföreningar. Skolhälsovård, vårdcentral, apotek, BVC, ungdomsmottagningar och mammografiundersökningar nämns även som arenor att nå ut till denna grupp. Någon nämner egna arenor som Inner wheel. Genom att tala öppet i offentliga miljöer om problemet anser flera också att man kan nå denna grupp.

Många av dem som besvarat vår enkät är på olika sätt aktiva för att uppmärksamma och stödja barn och våldsutsatta mödrar. Några arbetar politiskt och tar upp frågan i de tillfällen som ges, i debatter och andra forum. Andra beskriver att de bedriver motivationsarbete, är lyhörda, lyssnar och informerar om olika stödinsatser. Åter andra beskriver att de på sina arbetsplatser pratar om detta. Man beskriver också samverkan och att man vid behov hänvisar till andra instanser. Någon säger sig ha för lite utbildning för att veta vad man bäst kan göra.

Av de drygt 60% som svarat på frågan om man känner till vilket slags stöd och hjälp man som barn/ung kan få är det nästan 30% som inte vet vilket stöd eller hjälp som finns att tillgå. De instanser för stöd och hjälp för våldsutsatta barn som är mest kända är Trappan, Socialtjänsten och familjeenheter inom socialtjänstens Råd och stöd samt BUP. Därefter nämns några enstaka som Bris, Elevvården, BVC, Kvinnojouren.

På motsvarande fråga om man vet vart en våldsutsatt kvinna kan vända sig är det 60% som besvarat frågan och angett kvinnojouren, NKC (Nationellt centrum för Kvinnofrid), kommunens skyddade boende SIRI, socialtjänsten som mest känt. Därefter med färre svar anges polisen, Kvinnofridslinjen, samtalsstöd. Endast något enstaka svar anger psykiatrisk öppenvård, praktiskt stöd i rättsprocess, skyddade personuppgifter, Famnen, Mansmottagningen.

25% av de som besvarade frågan vet inte vilket stöd och hjälp man kan få.

Under rubriken Övriga kommentarer har följande synpunkter lämnats:

- *Bra att sprida information till grupper som normalt inte kommer i kontakt med socialtjänsten.*
- *Bra att det uppmärksammas att det kan vara svårjobb i rika familjer.*
- *Bra initiativ att just uppmärksamma denna grupp; lätt att man tror att sånt förekommer enbart i socialt utsatta områden*
- *Gå ut med information om vilket stöd som finns att tillgå!*
- *Ge gärna ut bra informationsmaterial som vi kan dela ut till föräldrar. Kom gärna ut och informera personalen om detta på personalmöten.*
- *Någon anser att det behövs någon form av screening på BVC (barnavårdscentraler) för att tidigt hitta dessa familjer så att rätt resurser kan sättas in.*
- *Någon tycker att riktlinjer behöver utarbetas för att upptäcka detta eller åtminstone väcka frågan allmänt*

Enkäten i England

Tyvärr fick vi in väldigt få enkätsvar från Surrey, England. Vi har svårt att avgöra vad det beror på. En kommentar från den engelska enkäten är att detta område inte är socialt accepterat att prata om. Man skriver att det i fall med familjevåld är viktigt att finna vägar att stärka och stödja familjen som en enhet. Hela familjen blir offer om man inte hittar sätt att hjälpa både förövaren och de utsatta. Det kan vara så att besvarandet av enkäten speglar olika synsätt hos professionella i England och Sverige och att man i England kände tveksamhet till att besvara enkätfrågorna. I Sverige fick vi väldigt många utförliga svar på våra frågor och positiva kommentarer.

Resultatredovisning av intervjustudien

Sex gruppintervjuer gjordes med 33 personer och enskilda intervjuer med elva personer, varav tre per telefon. Totalt 44 personer, 7 män och 37 kvinnor deltog i intervjuerna.

Intervjudeltagarnas yrkesområden

De yrkeskategorier som intervjuades var behandlande och utredande personal inom socialtjänsten, skolpersonal, sjuk- och hälsovårdspersonal, polis och kriminalvårdspersonal samt personer från frivilligorganisationer.

Vad är våld

Vid intervjuerna tänker alla intervjuade i första hand på fysiskt våld när man pratar om våld, men fler aspekter kommer fram i diskussioner. Efter fysiskt våld nämns psykologiskt våld och därefter i fallande grad verbalt, sexuellt och ekonomiskt våld. Se tabell nedan.

Även annat beteende nämns som exempelvis att ett kontrollerande och isolerande beteende även är våld. Någon säger att även om inte fysiskt våld är med måste åtminstone hot vara med. Kommentrar från en intervjuad: *Alla tänker väl först på fysiskt våld. Men sen kan det ju finnas psykiskt förtryck men är det verkligen våld?*

<i>Aspekt av våld</i>	<i>procent</i>
fysiska	100
psykologiska	86
Emotionella/verbala	62
sexuella	51
ekonomiska	48
annat	37

Samtal och undervisning om våld

Allmänna diskussioner om våld förs inte i personalgrupperna lika ofta som när man pratar om enskilda barn och ungdomar.

Diskussioner om våld	I vilken grad på arbetsplatsen
- enskilda barn	82%
-allmänt	72%

*”Vi pratar inte generellt om våld. Skolans uppgift är att upptäcka och föra vidare till rätt instans. Om man skulle prata mer generellt kanske man skulle upptäcka mer och förstå varför barn mår dåligt. Inte så bra på att upptäcka... någon ska ha tid att ta reda på och få förtroende. Det tar lång tid innan man lämnar ut att pappa slår mamma
Man behöver lägga kunskap om våld i sin verktygslåda. Kan inte så bra om detta Om övergrepp och droger har vi fått utbildning och tänker först på detta.”*

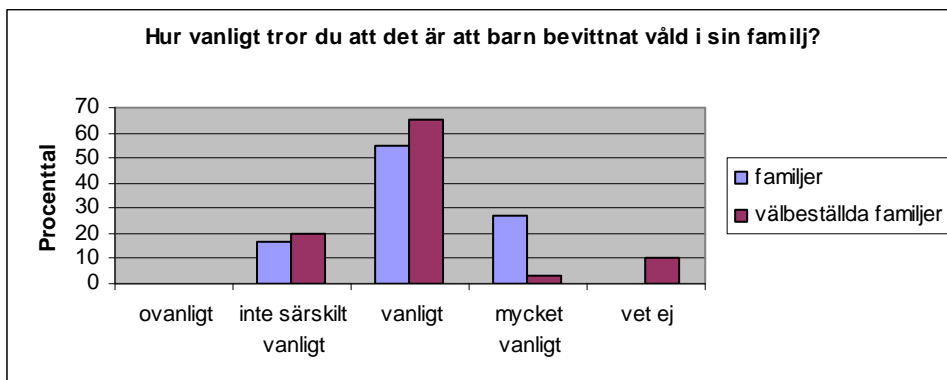
Skolpersonal som deltagit i intervjuerna säger att det ibland förekommer att man tar upp frågan om våld i undervisningen. Ett nytt ämne har tillkommit; livskunskap, där sådana frågor kan komma upp till samtal. Även i värdegrundsarbete och i ämnet sexualkunskap kan dessa frågor beröras. Det verkar dock inte vara allmänt att man tar upp ämnet i sin undervisning: *”Jag har inte gjort det. Vet inte om andra gör det”, ” Vet ej, tror inte det”.*

Våldets omfattning

Vi ställde frågan hur vanligt man tror det är att barn/ungdomar bevittnat våld i sin familj. Majoriteten, 55% tror att det är vanligt och 27% att det är mycket vanligt. Ingen säger att man inte vet. Någon uttrycker *”Att säga att det är vanligt låter så dystert - det kan inte vara femtio procent.”*

Men flera säger att *”Det är vanligare än man tror och vet”, ”jag har läst att det är vanligare än man tror”*

När vi ställer frågan hur vanligt man tror det är att barn/ungdomar från mer välbeställda familjer bevittnat våld svarar 65% att det är vanligt och endast 3% att det är mycket vanligt. 10% svarar att man inte vet. Någon säger att *”Kvinnor i välbeställda familjer är starkare och kan ta sig ur misshandelssituationer. Kvinnor var mer beroende tidigare”.*

De slags familjer som man anser att våld är mest förekommande i är där det finns en missbruksproblematik och/eller psykisk sjukdom. Även i ekonomiskt och psykosocialt utsatta familjer anser man att våld förekommer i hög utsträckning. Nästan alla nämner alkoholmissbruk som en faktor och säger samtidigt att det förekommer i alla samhällsklasser. *Våld finns i alla kategorier, fysiskt vanligare i lägre socialgrupper, verbala biten vanligare i väletablerade familjer.* Några påtalar också att stressade familjer är en utsatt grupp. *”Finns överallt. När man är pressad är det lättare att ta till. Också om man har en stor press att vara lyckad och ha en god fasad att hålla utåt”.* Invandrarfamiljer nämns också

”Invandrarfamiljer där vi vet att det förekommer våld mot barnen kan man ana att det även förekommer våld mot mamman.”

De flesta har kännedom om barn som bevittnat våld genom sitt arbete. 86 % svarar ja, 10 % svarar nej och 3% vet ej. Några beskriver också att de känner till drabbade barn i sin bekantskapskrets eller som grannar. *”Många barn utanför mitt arbete. Tänker på hur föräldrar pratar och kränker varandra inför barnen”.*

Samtal med barn och unga om våld

Vi ställde frågor kring hur man kan prata med barn som man anar eller misstänker lever i en våldsutsatt familj. Några tycker det är svårt, men många beskriver olika sätt att samtala och bemöta barn. Någon säger att man överlåter åt andra eller hänvisar till kurator på skolan, *”Har ingen utbildning som personal i att prata med barnen om jobbiga saker”, ”Det tycker jag är svårt. Skulle nog inte själv ta upp frågan med barnet.”*

Flera ger bra beskrivningar på förhållningssätt i samtal med barn. *”Man ska inte vara rädd för att ta upp frågan med barnen. Deras upplevelser är betydligt allvarligare än frågan.”*
”Man måste våga fråga. Man måste orka lyssna, man måste våga ge hopp och fördöma våldet”. ” Ge barnen ord och verktyg, benämna och visa att man orkar lyssna.”
”Försiktigt på barnets villkor, men inte vara rädd för att möta barnet om det antyder att det finns våld”. ”Man måste alltid lyssna på barnet och ta det på allvar.”

De flesta svarar nej på frågan om det finns risker med att prata med barn..

Ja	7%
Nej	86%
Vet ej	3%

- *Ifall det föreligger en polisanmälan så kan motparten använda att vi talat med barnet och därmed kan förundersökning läggas ner*
- *Vet inte, men blir det värre för att man pratar om det? Kan man säga fel saker?*
- *Ja, kanske för mig mfl som inte är vana vid sådana samtal. Kan man förvärra för barnet?*
- *Beror på vilken person som håller i snacket*
- *Har bara goda erfarenheter av att det ventilerats*

Hantering när barn berättar om våld

På frågor omkring hur man skulle agera om ett barn från en välbeställd familj berättar om våld i hemmet speglar svaren en del olikheter utifrån vilken profession man tillhör. En intervjuad säger: *”Bli förvånad!”*

En intervjuad säger först att hon inte kommit i kontakt med den här problematiken hos unga från välbeställda familjer, men senare drar hon sig till minnes att hon alldeles nyligen haft kontakt med en flicka som ville flytta hemifrån. Där uppdagades det att den bakomliggande orsaken var att det fanns våld i familjen.

Personal utanför socialtjänsten säger att man skulle göra en anmälan till socialtjänsten ganska omgående. Några skulle prata med sitt elevvårdsteam först, andra skulle ringa och rådgöra med socialtjänsten för att få handledning.

Flera säger att man skulle göra som vanligt och på samma sätt som i alla andra familjer. Men efter att ha tänkt efter och reflekterat säger man att man skulle fundera och diskutera mera med både kollegor och chef.

Socialtjänstpersonal beskriver att ” *I samtal med pappor förbereder man sig mer i välbeställda familjer. Man funderar fler gånger om man ska inleda utredning eller ej. Man har en annan motståndare, exempelvis jurist som har andra verktyg att ta till.* ”
Man funderar också över om man kanske borde markera med sin klädsel genom att ha kostym vid ett sådant samtal.

En intervjuad säger ” *Det är ingen som helst skillnad, Inte rädd att ta konflikter med välbeställda. Blir inte hotad av en förälder från överklassen.* ”

Vi ställde frågor om man skulle hantera ett liknande ärende annorlunda om barnet/ungdomen kom från en familj med sociala och eller ekonomiska problem.

10% säger att man skulle agera annorlunda, 86% säger att man inte skulle agera annorlunda och 3% vet ej.

Svaren speglar att man tror och hoppas att man inte skulle agera annorlunda. ”*Vill inte tro eller tänka att det är så, att det skulle vara annorlunda. Men man tänker sig för flera gånger. Tanken på våld finns närmare till hands om familjen har ekonomiska eller missbruksproblem.* ” *Viktigt prata mer allmänt för att få mer kunskap* ” ” *Viktigt med chefens inställning att denne backar upp sin personal*”.

”*Inte bli lika förvånad om det förekommer. Lättare fråga ”vad har hänt” och kunna hantera svaren. Kan lättare bli bortmanövrerad av en ”väletablerad” förälder.* ”

”*Vid eftertanke ser det något annorlunda ut*”.

En person svarar ”*absolut inte!*”

Kännedom om stöd och hjälp

De flesta har god kännedom om de hjälpinsatser som finns i Uppsala

Ja	90%
Nej	3%
Vet ej	7%

Exempelvis nämns följande:

Kurator på skola, ungdomsteam, BO, Trappan

Med förtroende vända mig till socialförvaltningen - bra erfarenhet av många kloka socialsekreterare

Uppsala är välförsörjt med Siri, Kvinnojouren, NKC, Mansmottagning etc.

Några nämner att besöksförbud upplevs som tandlöst. Om en man söker upp sin familj flera gånger bryr sig polisen till slut inte. Det borde kunna användas oftare.

Man påpekar att just besöksförbud borde användas mer i gruppen välbeställda familjer där det skulle ha större verkan, eftersom dessa män är mer måna om ytan och håller besöksförbuden bäst. Enligt uppgift överträds en tredjedel av samtliga besöksförbud.

Behov av särskilda stöd och hjälpinsatser

På frågan om man tycker det behövs särskilda hjälp- och stödinsatser för barn och kvinnor från välbeställda familjer svarar ungefär hälften att det behövs.

Ja	48%
Nej	34%
Vet ej	17%

- Kanske en rådgivningsmottagning för väletablerade. Kvinnojouren svår att få kontakt med då de har begränsat med tid. Kvinnofridslinjen har förmodligen mött ett stort behov
- Välbärgade familjer söker inte stöd inom socialtjänsten och håller hårdare på yttre sken. Därför är det lättare för dessa att söka hjälp hos exempelvis ideella föreningar
- Särskilda hjälpinsatser behövs för denna grupp utanför socialtjänsten eftersom de inte söker hjälp där
- Hoppas på bra vuxna i skolan som kan möta barn
- Kanske behövs en förståelse för att det kan finnas Behöver kunskap. Man slår så det inte syns
- Det framkommer att man som lärare kan känna sig ensam, då det inte alltid finns så många man kan rådgöra med.

Övriga synpunkter

Synpunkter framkommer som att det är svårare att arbeta med den här målgruppen. Det finns mycket försvar och som kvinna hittar man förmildrande omständigheter till våldet. Ambivalensen är större då det är svårare att erkänna att man är en misshandlad kvinna om man är framgångsrik på många andra områden. De kvinnor ur den här målgruppen som vistats på det skyddade boendet har ofta varit något äldre än övriga kvinnor. De barn ur gruppen som bott med sina mammor på boendet har också oftast varit i mellanstadieålder eller äldre. Personalen har märkt att barnen mest hållit sig för sig själva och inte pratat lika mycket med personalen som andra barn. Barnen har heller inte alltid bott med mamman på det skyddade boendet utan bott hos släktingar eller någon annan i nätverket.

Det har också framkommit att det är färre polisanmälningar som görs från denna grupp kvinnor och en synpunkt är att det är svårare att bli trodd om mannen har hög status. Dessutom kan våldet se annorlunda ut. Det kanske inte är det fysiska våldet som är utmärkande.

Det finns risk att kvinnan söker hjälp på ett mycket sent stadium eftersom hon står ut mycket längre i våldssituationen. Hon kan då på olika sätt allvarligt riskera sin hälsa.

Skolan är en viktig arena för att uppmärksamma lärare på att se de barn som är vittne till våld i hemmet. Att tänka på också är att fritidsledare och idrottsledare når många av dessa barn och behöver få kunskap. Ju öppnare och mer man kan prata om problemet desto öppnare blir det.

Sammanfattning av intervjustudien

När vi i intervjuerna frågade vad man tänker på när man nämner våld är den första tanken för flertalet att det gäller fysiskt våld, men vid eftertanke och resonemang kommer många fler aspekter fram. Exempelvis nämns att även ett kontrollerande och isolerande beteende även är våld. Någon säger att våldet inte behöver vara fysiskt för att man ska beteckna det som våld, men man anser att åtminstone någon form av hot bör finnas med. Flera väljer ordet förtryck i stället för våld i samband med ekonomiska och psykiska aspekter.

Många säger att våld inte diskuteras på ett mer generellt eller allmänt plan på deras arbetsplatser. När diskussioner förs är det oftast utifrån enskilda ärenden eller elever.

De som arbetar i skolan säger att det ibland förekommer att man tar upp ämnet våld i undervisningen. Några påpekar att det tillkommit ett nytt ämne på skolan; livskunskap där det kan beröras. Några vet inte hur det förhåller sig ”*jag har inte gjort det. Vet inte om andra gör det*”.

På frågan om hur vanligt man tror det är att barn och unga bevittnat våld i familjen svarar majoriteten att man tror att det är vanligt eller mycket vanligt. Någon uttrycker ”*att säga att det är vanligt låter så dystert - det kan inte vara femtio procent?*” Men flera säger att ”*det är vanligare än man tror och vet*”, ”*jag har läst att det är vanligare än man tror*”.

Hur vanligt anser man då att det är med barn som bevittnat våld i mer välbeställda familjer? Något fler menar att det är vanligt, men färre att det är mycket vanligt. Ca 10 % av de intervjuade säger att man inte vet eller inte kan svara. Någon säger att ”*kvinnor i välbeställda familjer är starkare och kan ta sig ur misshandelssituationer. Kvinnor var mer beroende tidigare.*”

De flesta som svarat menar således att det i princip är lika vanligt som i andra familjer. Om man jämför detta med svaren på nedanstående fråga blir det en viss motsägelse i svaren.

De flesta framför åsikten att våld är mer vanligt förekommande i familjer där det finns missbruk och/ eller psykisk sjukdom. I ekonomiskt och psykosocialt utsatta familjer menar flera också att det är mer vanligt förekommande. Nästan alla nämner alkoholmissbruk som en faktor men säger samtidigt att det förekommer i alla socialgrupper. ”*Våld finns i alla kategorier, fysiskt vanligare i lägre socialgrupper; verbala biten vanligare i väletablerade familjer*”. Några påtalar att stressade familjer är en utsatt grupp ”*Finns överallt. När man är pressad är det lättare att ta till. Också om man har en stor press att vara lyckad och ha en god fasad att hålla utåt.*” Man nämner också invandrarfamiljer ”*invandrarfamiljer där vi vet att det förekommer våld mot barnen kan man ana att det även förekommer våld mot mamman*”.

De flesta har kännedom om barn som har bevittnat våld genom sitt arbete. Några beskriver också att de känner till barn även utanför sitt arbete, i sin bekantskapskrets eller som grannar ”*många barn utanför mitt arbete, tänker på hur föräldrar pratar och kränker varandra inför barnen*”.

De flesta beskriver hur man kan prata med barn. Några tycker att det är svårt. En annan säger att man inte pratar så mycket själva utan överlåter det till andra, ytterligare någon säger att man hänvisar till kurator på skolan. ”*har ingen utbildning som personal i att prata med*

barnen om jobbiga saker” ” Det tycker jag är svårt. Skulle nog inte själv ta upp frågan med barnet”

Många ger bra beskrivningar om förhållningssätt i samtal med barn. *”Man ska inte vara rädd för att ta upp frågan med barnen. Deras upplevelser är betydligt allvarligare än frågan”*

”Man måste våga fråga. Man måste orka lyssna, man måste våga ge hopp och fördöma våldet”

”Ge barnen ord och verktyg, benämna och visa att man orkar lyssna”

På frågan hur man skulle agera om ett barn från en välbeställd familj berättar om våld i hemmet speglar svaren olikheter utifrån vilken profession man tillhör. Det blir mycket diskussioner i grupperna om ifall man gör lika eller olika. Flera säger först att man skulle göra som vanligt och på samma sätt som i andra familjer. Men efter att ha reflekterat säger man att man skulle fundera några varv extra och diskutera mer med kollegor. *”I samtal med pappor förbereder man sig mer i välbeställda familjer. Man funderar fler gånger om man ska inleda utredning eller ej. Man har en annan motståndare, exempelvis jurist som har andra verktyg att ta till.”* Man funderar också över om man kanske borde markera med sin klädsel genom att ha kostym i ett sådant samtal.

En intervjuad säger först att hon inte kommit i kontakt med den här problematiken hos unga från välbeställda familjer, men senare drar hon sig till minnes att hon alldeles nyligen haft kontakt med en flicka som ville flytta hemifrån. Där uppdagades det att den bakomliggande orsaken var att det fanns våld i familjen.

Några skulle göra en anmälan till socialtjänsten ganska omgående. Några skulle ringa socialtjänsten för att rådgöra.

En intervjuad säger *” bli förvånad!”*

Någon säger att *”det inte är någon som helst skillnad. Inte rädd att ta konflikter med ”välbeställda” Blir inte hotad av en förälder från överklassen.*

Skulle man då agera annorlunda om det gäller en familj med sociala/ekonomiska problem? Svaren speglar att många inte tror eller hoppas att det skulle skilja sig åt. *”Tanken på våld finns närmare tillhands om familjen har ekonomiska eller missbruksproblem. Viktigt prata mer allmänt för att få mer kunskap” ” Viktigt med chefens inställning att denne backar upp sin personal”*

”vill inte tro eller tänka att det är så”. ”Vid eftertanke ser det något annorlunda ut”

En person svarar dock *”absolut inte!”*

Finns det risker med att prata med barn? De flesta svarar nej på frågan, men svaren skiljer sig i viss mån åt. *”har bara goda erfarenheter av att det ventilerats”,*

”Vet inte, men blir det värre för att man pratar om det? Kan man säga fel saker?”

Ja kanske för mig med flera som inte är vana vid sådana samtal Kan man förvärra för barnet?”

Någon nämner att om det finns särskilda svårigheter och det gjorts polisanmälan kan man behöva göra riskbedömningar.

De flesta av de intervjuade har god kännedom om de hjälpinsatser som finns i Uppsala.

Någon nämner att besöksförbud upplevs som tandlöst, att det ofta överträds utan påföljder.

Man har påpekat att just besöksförbud borde användas mer i gruppen välbeställda familjer där

det skulle ha större verkan, eftersom dessa män är mer måna om ytan och håller besöksförbuden bäst. Enligt uppgift överträds en tredjedel av samtliga besöksförbud.

Någon anser att *”välbyggade familjer söker inte stöd inom socialtjänsten och håller hårdare på yttre sken. Därför är det lättare för dessa att söka hjälp hos exempelvis ideella föreningar.”*

Någon säger att *”med förtroende vända mig till socialtjänsten - bra erfarenhet av många kloka socialsekreterare”*.

Det framkommer att man som lärare kan känna sig ensam, då det inte alltid finns så många man kan rådgöra med.

Flera av de intervjuade tycker att det behövs särskilda hjälpinsatser för gruppen mammor och barn i välbeställda familjer eftersom dessa inte söker hjälp hos socialtjänsten. Någon *”hoppas på bra vuxna i skolan som kan möta barn”*.

Flera nämner Barnombudsmannen i Uppsala och Kvinnojouren.

”kanske behövs en förståelse för att det kan finnas särskilda hjälpinsatser. Behöver kunskap. Man slår så det inte syns”.

Synpunkter framkommer att det är svårare att arbeta med den här målgruppen. Det finns mycket försvar och som kvinna hittar man förmildrande omständigheter till våldet.

Ambivalensen är större då det är svårare att erkänna att man är misshandlad kvinna när man är framgångsrik på många andra områden. De kvinnor ur den här målgruppen som vistats på det skyddade boendet har ofta varit något äldre än övriga kvinnor. De barn som bott med sina mammor på boendet har också oftast varit i mellanstadieålder eller äldre. Personalen har märkt att dessa barn hållit sig mer för sig själva och inte pratat så mycket med personalen som andra barn. Barnen har heller inte alltid bott med mamman på det skyddade boendet utan bott hos släktingar eller någon annan i sitt nätverk.

Det har visat sig att det är färre polisanmälningar som görs från denna grupp kvinnor. En synpunkt är att det är svårare att bli trodd om mannen har hög status. Dessutom kan våldet se annorlunda ut, då det kanske inte är det fysiska våldet som är utmärkande.

Det finns risk att kvinnan söker hjälp på ett mycket sent stadium då hon står ut mycket längre i våldssituationen och att hon då på olika sätt allvarligt riskerar sin hälsa.

Skolan är en viktig arena för att uppmärksamma lärare på att se de barn som är vittne till våld i hemmet. Att tänka på också är att fritidsledare och idrottsledare når många av dessa barn och behöver få kunskap. Ju öppnare och mer man kan prata om problemet desto öppnare blir det.

Slutsatser från enkät- och intervjuundersökningen

Trots att många har arbetat länge inom sitt yrkesområde med barn och unga upplever man att man har otillräcklig utbildning inom området familjevåld och man är mer tveksam till hur man ska handlägga ärenden där barn och unga bevittnat våld i sin familj. Det man främst saknar är utbildning omkring hur man skall kunna tidigt upptäcka, se och förstå signaler. Man saknar också utbildning kring hur man kan samtala med barn och fråga för att barn ska våga berätta om vad som sker. Fler uttrycker en oro för att man kanske förvärrar för barnet om man tar upp frågan.

I vår studie framkommer att det främst är fysiska aspekter av våld man tänker på när man diskuterar ämnet. Andra aspekter av våld såsom psykiska, emotionella och ekonomiska verkar inte vara lika tydliga; några säger att man hellre vill använda ordet förtryck än våld.

Flertalet anser att familjevåld i mer välbeställda, väletablerade familjer är ett osynligt problem och ger många beskrivningar till varför man anser att det är så. Fasaden utåt, god verbal förmåga och möjligheter att dölja problematiken gör att det blir osynligt. Vidare anser man att det finns det många fördomar kring att det är vanligare med våld i familjen i vissa typer av familjer, exempelvis i missbruksmiljö och hos psykosocialt utsatta familjer.

Utifrån vår studie är det svårt att uttala sig om förekomsten av barn och unga som bevittnat våld i mer väletablerade familjer. Av de barn och unga som man vet eller misstänker har bevittnat våld är det en liten andel som uppges komma från socialt väletablerade familjer. Man vill inte tro att det är lika vanligt där.

Få beskriver att man diskuterar familjevåld på arbetsplatsen på ett mer generellt plan; kanske borde det göras i större utsträckning så att man är mer förberedd där problem med enskilda barn och ungdomar dyker upp.

Som svar på frågan om hur man handlägger ärenden runt barn i våldsutsatta familjer säger de flesta spontant att handläggningen är densamma oavsett om det är en psykosocialt utsatt familj eller väletablerad familj. När man går djupare in på frågan säger man dock att man diskuterar mer med kollegor och ”rustar” sig på ett annat sätt om det gäller föräldrar med god social ställning. Att behandla människor på olika sätt beroende av social ställning är inte förenligt med det jämlikhetsideal som finns i Sverige. Därför är det kanske svårt att till en början se att man gör skillnad i olika familjer även om problematiken är densamma.

En anledning till de särskilda problem som är förknippade med att barn/unga från välbeställda familjer bevittnat våld kan vara att dessa familjer upplevs ha starkare försvar och förnekande av sin problematik. Det finns också inslag av skam och rädsla att förlora status hos dessa familjer, vilket komplicerar arbetet med dem. Man tycker att det är svårare att närma sig en sådan familj där det också ofta finns ett starkt inbördes beroende. Familjen riskerar statusförlust och det finns risk för att barnen inte blir trodda, då det hos sådana familjer oftare blir föräldrarnas ord som gäller.

En synpunkt som framkom i en intervju är att kvinnor och deras barn i välsituerade familjer kan ha levt längre i våldsproblematiken innan man söker hjälp och därför är både kvinnorna och barnen något äldre när man väl söker hjälp. Det visar sig i studien att det finns ett stort behov av information och av att lyfta frågan om familjevåld som något som förekommer på alla sociala nivåer. Frågan bör diskuteras mer på den offentliga arenan i exempelvis media. Många goda förslag ges på hur man kan nå barn/unga och deras mödrar med information. Man når ut till en bredare grupp via förskolor, skolor, BVC och allmänna hälsovårdsinrättningar. Apotek och mammografiundersökningar ges som något annorlunda exempel på vägar att nå även denna målgrupp; även ungdomsmottagningar och idrottsföreningar nämns.

När det gäller stöd och hjälp till både barn och unga och deras mödrar känner många till vilka resurser som finns i Uppsala. Men anmärkningsvärt är ändå att en fjärdedel av dem som besvarat enkäten uppger att de inte känner till vilket stöd eller hjälp man kan få, vare sig som barn eller utsatt kvinna. I Uppsala finns många olika verksamheter inriktade på att ge stöd och hjälp som drivs av både offentliga och frivilliga organisationer.

I vår studie inom området familjevåld i välbärgade, väletablerade familjer har ett stort engagemang och många goda synpunkter framkommit. Det har visats inte minst genom den stora mängden svar på våra öppna frågor och i de intervjuer vi genomfört.

Rekommendationer inför framtiden.

Utbildning omkring familjevåld till professionella som arbetar med barn/unga

Utbildning behövs överhuvudtaget omkring familjevåld, men särskilt kring målgruppen välbeställda välbärgade familjer.

Utbildningen bör innehålla :

- Hur man tidigt kan upptäcka, se och förstå signaler. Screeninghjälp
- Studier kring begreppet familjevåld inklusive kvinnors våld mot män och hedersrelaterat våld
- Samtal med barn. Hur våga fråga. Vad kan man göra för att barnen skall berätta om vad som sker. Krishantering av barn
- Utbildning specifikt inriktat mot barn som bevittnat våld, barns reaktioner
- Hur pratar man med föräldrar på ett professionellt sätt. Bemötande. Hur kan man hjälpa familjen.
- Juridik inom området. Vilka frågor får polis och socialtjänst ställa.
- Hur ska man arbeta med förövaren
- Bemötande och forskning inom området familjevåld.
- Strukturerat nätverksarbete runt barnen

Informationsinsatser behövs på bred front

- Information via media , TV, litteratur, tidningar, Internet etc om vad familjevåld är; att det även inbegriper psykiska, emotionella och ekonomiska aspekter och inte är ett problem som bara psykosocialt utsatta familjer drabbas av.
- Mer generella diskussioner på arbetsplatser.
- Information till professionella såväl som till de drabbade själva om vart man som barn som bevittnat våld och som våldsutsatt kvinna kan vända sig för att få stöd och hjälp.

Samverkan mellan myndigheter

- Samverkan mellan förskola, skola och socialtjänst. Utforma riktlinjer för hur man ska agera när man misstänker att barn bevittnar våld.
- Kan socialtjänsten eller andra ge stöd och handledning till förskola/skola utan att ”behöva ta över”.
- Gemensamma utbildningsinsatser utifrån ovan nämnda områden för utbildning.

Utarbeta modeller/utbildning för hur man kan ställa frågor till barn

- Utarbeta modell för hur man i det vardagsnära arbetet på exempelvis en skola eller ett fritids kan ge barnet stöd i att berätta.
- Vilket stöd behöver vuxna för att vara beredda att lyssna på barnen.

Aktivera barnets sociala nätverk för att ge barnen ökat stöd.

- Det är viktigt att barn får möjlighet att dela sin upplevelse. Barn i mer väletablerade familjer har oftast ett nätverk som kan aktiveras.

Källförteckning

Referenser

- Alakoski, Susanna red. (2007) *Lyckliga slut –sjutton berättelser om vardagsvåldet* Ordfront
- Carlshamre, M (2006) *Den oslagbara- en personlig skildring av våld i kärlekens namn* Bokförlaget DN
- Denscombe, Martyn (2000) *Forskningshandboken- för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna* Studentlitteratur Lund
- Eriksson, Maria (2003) *I skuggan av Pappa* Förlags AB Gondolin
- Hällberg, Carina (2004) *När pappa misshandlar mamma, Barns berättelser om våld i hemmet* FoU-Södertörn Skriftserie nr 33/04
- Isdal, Per (2001) *Meningen med våld* Förlagshuset Gothia
- Källström Cater, Åsa *Pappas våld mot mamma-barns förståelse och komplexa offerskap* Barn som upplever våld, Nordisk forskning och praktik red. M Eriksson (2007) Gothia förlag
- Källström Cater, Åsa (2005) *Negotiating normality and deviation –father`s violence against mother from children`s perspectives*
- Leira, H(1990) Fra tabuisert trauma til anerkjennelse och erkjennelse. *Tidskrift för norsk psykologforening* (27) sid 16-22
- Lundgren, E, Heimer, G, Westerstrand J, & Kalliokoski, A-M (2001) *Slagen Dam. Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige- en omfångsundersökning* Fritzes förlag
- Mullander, A, Hague,G m.fl.(2002) *Childrens perspectives on domestic violence* Sage publications
- Rasmusson, Bodil (1998) *Stadsbarndom- om barns vardag i en modern förort*. Meddelande från socialhögskolan Lund 1998:7
- Sandbaek, Mona (2004) *Barn i hjelpeapparatet-kompetante og sårbare aktörer* I Nordisk sosialt arbeid 2004 nr 2 sid 98-109
- Solberg, Anne *Hur förhåller sig barn till våldet* Barn som upplever våld, Nordisk forskning och praktik red. M Eriksson (2007) Gothia förlag
- Tiller, P.O (1988) *Barn som sakkyndige informanter* i Jensen, I.K.M (red.) Interview med born Rapport 889, Kobenhavn Socialforskningsinstituttet
- Trost, Jan (2005) *Kvalitativa intervjuer* Studentlitteratur Lund

Offentligt tryck

Socialtjänstlagen

Etiklagen (2004)

Socialstyrelsen (2005) *När mamma blir slagen- Att hjälpa barn som levt med våld i familjen*

Handlingsplan för kvinnofrid ,Uppsala kommun Antagen av VFN 2007 06 20

En kunskapsöversikt Mäns våld mot kvinnor (2006) Sveriges kommuner och landsting

Barnmisshandel En kartläggning av polisanmäld misshandel av små barn, BRÅ-rapport 2000:15 (2002)

Nationellt råd för Kvinnofrid *Se till mig som liten är -när pappa slår mamma*

Barnmisshandel- att förebygga och åtgärda (SOU 2001:72)

Bilaga 1 Enkätfrågor

Bilaga 2 Struktur för intervjufrågor

Bilaga 3 Brev till enkätstudien

Bilaga 4 Brev till kvinnoorganisationer

Enkät till professionella yrkesgrupper som arbetar med barn/ unga och deras familjer

**Att göra det osynliga synligt:
Barn som bevittnat våld i sina familjer.**

Vilken yrkeskategori tillhör du?

Förskolepersonal

Grundskolepersonal/fritidspersonal

Elevvårdspersonal

Hälsovårdspersonal

Skolledning

Annan kategori, nämligen

1) Hur länge har du arbetat inom ditt yrkesområde?

.....antal år

2) Hur många barn och deras familjer arbetar du med i genomsnitt under ett år?

.....antal barn

.....antal familjer

3) Hur många av de barn som du har kommit i kontakt med i din yrkesutövning tror du eller har du anledning att misstänka har bevittnat våld i sin familj under ett år?

.....

4) Har du fått någon utbildning:

Kring vad familjevåld (mäns våld mot kvinnor i nära relationer) är?

Ja	Nej
----	-----

Kring hur du i ditt arbete ska hantera barn som bevittnat familjevåld?

Ja	Nej
----	-----

Är det någon utbildning som du saknar, önskar eller behöver inom området familjevåld?

Ja	Nej
----	-----

Om ja, var snäll och beskriv närmare:

--

5) Arbetar du i geografiska områden som kan betecknas som välbeställda?

Ja	Nej
----	-----

6) Hur många av de barn/unga som du möter i ditt arbete och som du tror eller vet har bevittnat våld i sin familj anser du kommer från välbeställda familjer/områden?

.....antal barn

..... ange i procent om du föredrar det

7) Anser du att familjevåld i mer välbeställda områden är ett osynligt problem (under-rapporterat, okänt eller något man inte misstänker)

Om du svarar ja, ber vi att du förklarar närmare:

8) Beskriv hur du hanterar ärenden där du misstänker att ett barn eller en ungdom från en välbeställd familj har bevittnat våld i sin familj?

9) Skiljer sig ovanstående sätt att hantera ärenden från ärenden med andra familjer där barn har bevittnat våld i sin familj?

Ja	Nej
----	-----

10) Anser du att det finns särskilda problem förknippade med att ett barn/ungdom från en mer välbeställd familj bevittnat familjevåld?

Ja	Nej
----	-----

Om du svarat ja, beskriv närmare

11) Beskriv vilket slags stöd och hjälp du anser att dessa barn/ungdomar (från mer välbeställda familjer) behöver?

--

12) Hur tror du att man kan nå ut till barn och mödrar från mer välbeställda familjer och informera om vilket slags stöd och hjälp som finns att tillgå.

--

13) Vad gör du/ ni för närvarande för att uppmärksamma och stödja barn och våldsutsatta mödrar?

--

14) Känner du till vilket slags stöd och hjälp man som barn kan få i denna situation?

Ja	Nej
----	-----

Om ja, beskriv närmare

--

15) Känner du till vilket slags stöd och hjälp man som våldsutsatt kvinna kan få i denna situation?

Ja	Nej
----	-----

Om ja, beskriv närmare

--

Övriga kommentarer

--

2008 07 01

Struktur för fokusgruppintervjuer och även enskilda intervjuer med professionella som arbetar med barn. (Kan även göras på telefon).

1. Vilka aspekter anser du/ni inbegrips i begreppet mäns våld mot kvinnor i nära relationer?
2. Har du/ni i personalgruppen diskuterat frågor omkring mäns våld mot kvinnor i nära relationer och/eller har frågan diskuterats utifrån enskilda barns/ungdomars situation?
3. Tar du/ni upp frågor om våld i er undervisning?
4. Hur vanligt tror du/ni det är att barn/ungdomar bevittnar våld i sina familjer?
5. I vilka slags familjer tror du/ni att familjevåld (mäns våld mot kvinnor) är mest vanligt?
6. Hur vanligt tror du/ni att familjevåld är i mer välbeställda områden som exempelvis Sunnersta, Kåbo eller G:a Uppsala?
7. Känner du/ni till något barn som har bevittnat våld i sin familj? have
8. På vilket sätt anser du/ni att man kan/bör prata med barn/ungdomar som ni tror har varit vittne till våld?
9. Hur skulle du/ni agera om ett barn/ungdomar från en väletablerad, förmögen familj kommer till dig/er och berättar att pappan i familjen utsätter mamman för våld?
10. Skulle du/ni agera annorlunda om barnet/ungdomen kommer från en familj med ekonomiska eller andra problem? På vilket sätt i så fall?
11. Anser du/ni att det kan vara riskabelt på något sätt att prata med barn/ungdomar om detta?
12. Känner du/ni till vilka former av stöd och hjälp det finns för familjer som är utsatta för våld? available Finns olika former av stödinsatser för olika slags familjer och är detta något som behövs?it
13. Känner du/ni till vart ett barn/ungdom som är vittne till våld kan vända sig för att få stöd och hjälp? Känner du till vart mammor kan vända sig?

Övriga synpunkter

Brev i utskick med länk till webb-enkäten

Handläggare
Yvonne Schantz
Utvecklingsledare

Datum
2008-07-16

**Till dig som i ditt yrke kommer i kontakt
med barn och unga**

Making the invisible visible- ett projekt om ”Att göra det osynliga synligt”.

Enkätundersökning om barn som bevittnat våld. Enkäten ingår i ett projekt om familjevåld i mer välbeställda familjer.

Uppsala ingår i ett internationellt samarbetsprojekt omkring familjevåld inom EU-:s Daphneprogram. Projektets syfte är att undersöka omfattning och finna metoder för stöd och hjälp. Målgruppen är barn och kvinnor i välbeställda familjer som är utsatta för våld i hemmet.

Uppsala i Sverige, Surrey i England och Aosta i Italien är deltagande partners och har utformat en gemensam undersökning. I denna ingår följande enkät som finns i bifogad länk. http://www.surveymonkey.com/s.aspx?sm=E6LdNwBnQZNRumu8MiaoFQ_3d_3d.

Du kan också gå in på projektets hemsida www.daphneinvisibleproject.com och läsa mer.

När vi i projektet talar om familjevåld menar vi både de fysiska, psykiska, psykologiska och ekonomiska aspekterna av våld.

Vår definition av att våldet är osynligt är att det är antingen okänt, något oförmodat eller underrapporterat.

Enkäten handlar om hur många barn/unga som bevittnat våld och vidare om förekomsten av våld i bättre bemedlade, välbeställda familjer.

Syftet är att hitta vägar till stöd och hjälp för dessa barn och familjer. Ett annat syfte är att undersöka vilket behov av utbildning och stöd personal som möter dessa barn och familjer har.

Svaren på enkäten behandlas konfidentiellt och redovisning kommer att ske i en rapport som är gemensam för alla tre länderna. Redovisningen sker på EU-språket engelska.

Vi tackar på förhand för er hjälp med att besvara enkäten!

Har ni frågor eller synpunkter kan ni vända er till undertecknad.

För arbetsgruppen i EU-projektet ”Making the Invisible Visible”.

Yvonne Schantz

Tel 018 -727 48 32 eller mobil 0708 -24 84 98

Brev till kvinnliga organisationer och nätverk

Till kvinnoorganisationer/kvinnliga nätverk

Mäns våld mot kvinnor har blivit alltmera uppmärksammat. Forskning har klargjort hur illa barn far i en miljö, där de tvingas bevittna våld mot en förälder. I lagstiftningen betraktas numera barn, som bevittnat våld, som brottsoffer.

För att dessa barn skall kunna få hjälp är det nödvändigt att hitta sätt att påverka deras situation. Det är känt att våld förekommer i alla samhällsklasser. Man kan anta att det är svårare för både barn och kvinnor i välsituerade familjer att söka stöd och hjälp. Våldet i dessa familjer blir därför mera osynligt.

Inom socialtjänsten i Uppsala pågår ett EU-projekt i samarbete med England och Italien. Projektets syfte är att finna metoder att synliggöra det osynliga våldet i väletablerade familjer och att förmedla kunskap om var hjälp står att finna för familjemedlemmarna.

De familjer socialtjänsten vanligen kommer i kontakt med tillhör inte denna kategori. Vi vänder oss därför till er för att få hjälp att bredda vårt underlag och vi är intresserade av samarbete i någon form.

Vi hoppas att en diskussion kring dessa frågor känns angelägen för er. Vi är tacksamma om ni hör av er till Yvonne Schantz, projektledare och utvecklingsledare inom individ och familjeomsorgen i Uppsala kommun för vidare information och diskussioner.

Arbetsgruppen i EU-projektet "Making the invisible visible":
Yvonne Schantz, Birthe Fridh, Lillemor Brånn, Gunilla Norman

Utvecklingsledare Yvonne Schantz
e-post: yvonne.schantz@ uppsala.se
Tel 018 -727 48 32
0708- 24 84 98